

Aan: Gedeputeerde Staten van Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

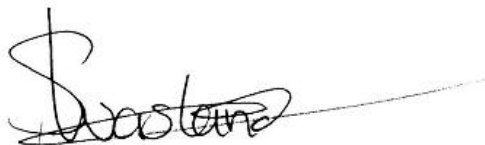
Assen, 14 februari 2007
Ons kenmerk: 07.009/32000126.037/SW/JT/HL
Behandeld door: dr. J. Tuinstra (0592)365812
Onderwerp: aanbidding onderzoeksrapport '*Niet onder de korenmaat*'

Geacht College van Gedeputeerde Staten van Drenthe,

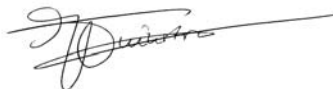
Met genoegen bieden wij u het rapport '*Niet onder de korenmaat*' aan. Het rapport doet verslag van een onderzoek naar talentontwikkeling op het gebied van kunst en cultuur in de provincie Drenthe. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het onderzoeksprogramma 2006 in opdracht van Gedeputeerde Staten. Bureau Art heeft het onderzoek uitgevoerd, onder begeleiding van het Onderzoeksbureau CWZ.

Naast een Begeleidingsbrief van het OCWZ, die u 'in een oogopslag' de belangrijkste kenmerken van het onderzoek laat zien, laten we het rapport vergezeld gaan van een Beleidsbrief van de productgroep Cultuur en Welzijn over de uitkomsten van dit onderzoek. We hopen dat de resultaten van het onderzoek u kunnen ondersteunen bij de verdere vormgeving en inhoud van uw beleid.

Hoogachtend,
Bestuurscommissie Onderzoek Cultuur, Welzijn en Zorg



prof. dr. S. Waslander,
voorzitter



dr. J. Tuinstra,
ambtelijk secretaris

i.a.a. leden van de Commissie CW van Provinciale Staten

Begeleidingsbrief

Naam en titel onderzoek

Niet onder de korenmant. Eindrapportage van een onderzoek naar talentontwikkeling op het gebied van kunst en cultuur in de provincie Drenthe.

Inhoudelijk opdrachtgever

Gedeputeerde Staten van Drenthe

Aanleiding/onderzoeksvraag/relatie met beleid

In de cultuurnota *De kunst van het combineren* (Provincie Drenthe, 2005) geven GS aan dat zij een inventariserend onderzoek willen doen naar wat provinciale en gemeentelijke instellingen doen aan talentontwikkeling op het gebied van kunst en cultuur. Ook willen zij de wensen en de behoeften op het terrein van talentontwikkeling in kaart gebracht hebben. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek beogen GS partijen bij elkaar te brengen en goede lijnen uit te zetten om Drentse talenten beter te 'spotten' en meer kansen te geven om door te groeien. Kernvraag van het onderzoek is: *Wat gebeurt er in Drenthe op het gebied van talentontwikkeling en welke wensen en behoeften zijn er op dat terrein?*

Gegevensverzameling

Voor de uitvoering van het onderzoek is gebruik gemaakt van drie verschillende informatiebronnen: (1) deskresearch en documentenanalyse; (2) interviews met sleutelfiguren (n=38) in de diverse kunstdisciplines muziek, beeldende kunst, dans, theater, literair en multimedia; (3) en interviews met Drentse talenten (n=15).

Conclusies

Uit het onderzoek blijkt dat er veel activiteiten plaatsvinden die als bijdrage aan talentontwikkeling kunnen worden beschouwd: allerlei cursussen, wedstrijden, workshops en optredens op het gebied van kunst en cultuur. Tussen disciplines blijken hierin verschillen te bestaan. Ook in de knelpunten, wensen en mogelijkheden rondom talentontwikkelingen bestaan verschillen tussen disciplines. Ondanks verschillen in definities van 'talent' en 'talentontwikkeling' tussen de geraadpleegde sleutelfiguren is iedereen het erover eens dat een actief kunstklimaat in Drenthe essentiële voorwaarde is voor de ontwikkeling van talenten.

Het onderzoek geeft verschillende mogelijkheden aan waar volgens de sleutelfiguren voor de provincie een belangrijke taak ligt weggelegd bij talentontwikkeling. Ook formuleert het onderzoeksrapport een aantal aanbevelingen en vragen die verder vorm kunnen geven aan het provinciaal beleid gericht op talentontwikkeling op het gebied van kunst en cultuur.

Bijzonderheden

Het onderzoek is uitgevoerd door Bureau ART uit Gouda en begeleid door het Onderzoeksbureau CWZ.

Nadere informatie is in te winnen bij: dr. J. Tuinstra.

07. 010/32000126.03/JT/HL



*Bureau Advies Research Training
voor non-profit en overheid*

Niet onder de korenmaat

*eindrapportage van een
onderzoek naar talentontwikkeling
op het gebied van kunst en cultuur
in de provincie Drenthe*

januari 2007
Marjon Drenth
Peter van der Zant

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

In opdracht van het onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg van de Provincie Drenthe voerde Bureau ART in de maanden september tot en met december 2006 een inventariserend onderzoek uit naar talentontwikkeling in de provincie Drenthe. De kernvraag in het onderzoek luidde: 'Wat gebeurt er in Drenthe op het gebied van talentontwikkeling en welke wensen en behoeften zijn er op dat terrein?' Op basis van de uitkomsten van het onderzoek willen Gedeputeerde Staten van Drenthe partijen bij elkaar brengen en lijnen uitzetten om Drentse talenten beter te 'spotten' en meer kansen te geven om door te groeien.

Bureau ART voerde gesprekken met zo'n 40 sleutelpersonen in Drenthe (en soms daarbuiten) in de diverse kunstdisciplines muziek, beeldende kunst, dans, theater, literair en multimedia. Ook werden 15 Drentse talenten geïnterviewd over de wijze waarop hun ontwikkeling is verlopen. Bovendien werden talrijke documenten zoals jaarverslagen, beleidsplannen en werkplannen bestudeerd.

Uit het onderzoek kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

De begrippen 'talent' en 'talentontwikkeling'

Een talent moet voldoen aan vier criteria: Aanleg, Affiniteit, Ambitie en Activiteit. Bij talentontwikkeling gaat het in eerste instantie om individuele beoefenaars van de kunsten. Maar in sommige disciplines, met name koorzang en popmuziek, zou het ook kunnen gaan om het ontwikkelen van talentvolle *groepen*. Het gaat bij talentontwikkeling volgens de sleutelpersonen vooral om jongeren, maar ook bij volwassen kunstbeoefenaars is er soms behoefte aan meer mogelijkheden tot verdieping en verbreding om het aanwezige talent verder te ontwikkelen, zonder de ambitie door te groeien tot professioneel niveau.

Bij jonge talenten kan een onderscheid worden gemaakt in twee categorieën: de toptalenten die doorstromen naar vakopleidingen en professionele gezelschappen buiten Drenthe en de talenten die er (vooralsnog) voor kiezen om geen professional te worden en hun talenten slechts als amateur of semi-professional (in Drenthe) ontplooiën.

Bij talentontwikkeling gaat het niet alleen om het verder ontwikkelen van de technische en vakinhoudelijke talenten op kunstzinnig gebied. Belangrijke voorwaarden om als talent door te breken zijn juist zaken als durf, uitstraling, zakelijk inzicht, financiële kennis e.d. Talentontwikkeling moet zich daarom ook richten op het ontwikkelen van dergelijke talenten en niet alleen op de kunstvakinhoudelijke talenten.

Het belang van een stimulerend kunstklimaat

Een rijk en actief kunstklimaat is een essentiële voedingsbodem voor de ontwikkeling van talenten. Daarom zijn festivals en andere podia in de diverse disciplines zo belangrijk. Zoals in de sport topsportbeleid alleen kan worden uitgevoerd in samenhang met breedtesportstimulering, zo is een actief cultureel leven in Drenthe een voorwaarde voor het kunnen ontdekken en stimuleren van talenten. Er kan nog veel worden verbeterd aan het kunstklimaat in Drenthe. Daarin is volgens de sleutelpersonen een belangrijke taak voor de provincie weggelegd. Daarnaast kan er meer aandacht aan kunst in het (primair en voortgezet) onderwijs worden gegeven. Bovendien is het gewenst dat de vier lokale kunstencentra in Drenthe hun aanbod vernieuwen, verbreden en bundelen.

Talentontwikkeling in Drenthe

Er vinden veel activiteiten in Drenthe plaats die als bijdrage aan talentontwikkeling kunnen worden beschouwd. Het gaat om allerlei cursussen, wedstrijden, workshops en optredens. In de vier lokale kunstencentra in Drenthe (Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel) probeert men, vaak bekostigd uit eigen middelen, talenten extra aandacht te geven. Ook een deel van de activiteiten van Kunst&Cultuur Drenthe (workshops, regie cursussen, Drentse popprijs e.d.) kan worden beschouwd als een bijdrage aan talentontwikkeling. Sommige orkesten, gezelschappen en groepen proberen eveneens aan talentontwikkeling te doen, vaak gericht op alle leden (professionalisering van het gehele gezelschap, orkest e.d.), soms gericht op talentvolle leden van het gezelschap in het bijzonder.

De mate waarin talentontwikkeling in Drenthe als probleem wordt ervaren, verschilt nogal. Orkesten, gezelschappen en dergelijke zien over het algemeen weinig problemen; de knelpunten worden vooral aangedragen door landelijke en provinciale instellingen en de vier kunstencentra. Deze instellingen zien verscheidene knelpunten. Het scouten van talenten gebeurt toevallig en incidenteel. Er is een gebrek aan samenwerking tussen de diverse betrokken partijen bij de talentontwikkeling. Gezelschappen, orkesten en koren hebben gebrek aan middelen en tijd om meer aandacht te besteden aan het scouten en ondersteunen van talenten. Het ontbreekt aan voldoende mogelijkheden in Drenthe om talenten een podium te bieden. Talenten (en hun ouders) ervaren soms financiële belemmeringen.

Opvallend is dat er tussen de diverse disciplines grote verschillen zijn, zowel wat betreft de mogelijkheden die er nu al zijn voor talentontwikkeling als wat betreft de knelpunten die zich voordoen. Per discipline zou dan ook een plan van aanpak moeten worden gemaakt.

De rol van de provincie

Gemeenten geven in hun beleid (t.a.v. de lokale kunstencentra e.d.) vaak prioriteit aan ontwikkeling in de breedte, dat wil zeggen in de toegankelijkheid van voorzieningen voor de diverse bevolkingsgroepen. Zij geven minder prioriteit aan diepte-investeringen in een (selecte) groep van talenten. Daarom ligt er voor de provincie een belangrijke taak weggelegd bij talentontwikkeling, aldus de geïnterviewden.

De provincie kan volgens de gesprekspartners onder andere een rol spelen door:

- het stimuleren van de samenwerking tussen de lokale kunstencentra in Drenthe bij het scouten van talenten en het verzorgen van een passend aanbod voor deze talenten;
- het laten organiseren van werkplaatsen, workshops en masterclasses, ook voor die talenten die niet als leerling bij de kunstencentra in Drenthe zijn ingeschreven;
- het stimuleren van scholen om samenwerkingsrelaties aan te gaan met lokale kunstencentra en gezelschappen, orkesten e.d., om bijvoorbeeld te komen tot een doorgaande leerlijn in één discipline;
- een financiële stimulans te bieden aan (ouders van) talenten om aanvullende opleidingen te volgen, bijvoorbeeld door het ter beschikking stellen van prijzen of beurzen;
- met Kunst&Cultuur Drenthe en andere provinciale instellingen afspraken te maken dat consulents een rol gaan spelen bij het scouten en stimuleren van Drentse talenten.

Het vertrek van toptalenten

Voor velen is het een dilemma, dat toptalenten die zich goed ontwikkelen uiteindelijk verloren gaan voor het Drentse culturele leven. Door het ontbreken van professionele gezelschappen en vakopleidingen op Hbo-niveau is het moeilijk om de terugkeer van professionele kunstbeoefenaars te stimuleren. Wel kan er een beleid worden gevoerd om deze 'toppers' incidenteel een bijdrage te laten leveren aan het culturele klimaat in Drenthe, bijvoorbeeld door hen te vragen als docent of jurylid, of het verzorgen van workshops, gastoptredens en masterclasses. Daartoe dient er een databank in Drenthe te worden opgericht. Bovendien kan er in het kader van het provinciale beleid ten aanzien van talentontwikkeling voor worden gekozen om juist aandacht te schenken aan talenten die geen ambitie hebben om uit te groeien tot 'professional' en die daarom eerder in Drenthe zullen blijven.

Aanbevelingen

De bevindingen die in dit onderzoeksrapport zijn neergelegd leiden tot de volgende aanbevelingen van Bureau ART aan de provincie Drenthe.

1. Talentontwikkeling is een langdurig proces dat vele jaren in beslag neemt en verschillende stadia doorloopt, van de eerste stap naar actieve kunstbeoefening tot het bereiken van de professionele top. Zorg er daarom voor dat het provinciale beleid gericht op talentontwikkeling geen eenmalig karakter draagt, maar juist meerjarige trajecten omvat die door allerlei relevante partijen kunnen worden uitgevoerd. Maak helder dat dit 'ketenbeleid' gericht op talentontwikkeling een bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van de creatieve industrie en het creatief vermogen in Drenthe.
2. Tussen de disciplines zijn grote verschillen in wat er nu al wordt gedaan aan talentontwikkeling en welke knelpunten er zijn. Ontwerp daarom per discipline, in samenspraak met enkele vertegenwoordigers van de betreffende discipline, meerjarige talentontwikkelingstrajecten die specifiek zijn toegesneden op de mogelijkheden en belemmeringen in die sector. Besteed ook uitdrukkelijk aandacht aan beeldende kunst en nieuwe media, omdat in deze disciplines veel kansen zijn om jongeren voor actieve kunstbeoefening te interesseren.
3. Er bestaat geen eenduidigheid over wat precies onder 'talenten' moet worden verstaan. Definieer in het toekomstige beleid inzake talentontwikkeling daarom scherper dan tot nu toe wat 'talenten' zijn. Overweeg om naast jongeren ook (in elk geval in sommige disciplines) volwassenen tot de doelgroep van talentontwikkeling te rekenen. Beslis bovendien of talentontwikkeling alleen betrekking heeft op individuele talenten of ook betrekking kan hebben op groepen.
4. Het bereiken van de top is niet alleen afhankelijk van talent in een bepaalde discipline, maar ook van zaken als commercieel inzicht, uitstraling en durf. Besteed in het kader van talentontwikkeling daarom niet alleen aandacht aan vakinhoudelijke en technische scholing in een bepaalde kunstdiscipline, maar juist ook aan andere vormen van talentontwikkeling, zoals het ontwikkelen van zakelijk inzicht, het verbeteren van de presentatie en dergelijke.

5. Met name veel gezelschappen, muziekverenigingen en dergelijke zijn zich nog weinig bewust van eventuele knelpunten bij talentontwikkeling in Drenthe. Besteed daarom in de beginfase van het provinciale beleid uitgebreid aandacht aan de probleembewustwording in het culturele veld. Dat kan onder andere door de uitkomsten van dit onderzoek aan alle relevante partijen te communiceren, door het beleggen van bijeenkomsten met vertegenwoordigers van diverse kunstdisciplines e.d.
6. Toptalenten verlaten doorgaans de provincie Drenthe bij gebrek aan vakopleidingen op Hbo-niveau en professionele gezelschappen. Overweeg het provinciale beleid vooral te richten op de ontwikkeling van talenten in de eerste niveaus van de talentenpiramide: het stimuleren dat m.n. jongeren actieve kunstbeoefenaar worden en het ondersteunen van talentvolle kunstbeoefenaars naar een hoger niveau.
7. De lokale kunstcentra zijn bereid een beleid te ontwikkelen gericht op talentvolle leerlingen binnen de centra. Vraag aan de vier lokale kunstcentra daarom een gezamenlijk plan te maken voor de scouting, begeleiding en ontwikkeling van deze leerlingen. Stel daarbij eisen aan de onderlinge samenwerking en taakverdeling, het betrekken van andere relevante instellingen (o.a. K&C Drenthe) bij het plan en de financiële onderbouwing. Verleen desgewenst (ambtelijke) ondersteuning aan de totstandkoming van dit plan.
8. Scholen kunnen een belangrijke rol spelen om jongeren te interesseren voor kunst en cultuur en te stimuleren tot actieve kunstbeoefening; hierdoor wordt een eerste inzicht in mogelijke talenten verkregen. Leg daarom in het beleid een relatie met het provinciale beleid inzake cultuureducatie, onder andere door scholen te stimuleren om bij cultuureducatie nog intensiever samen te werken met culturele instellingen en gezelschappen in Drenthe.
9. Een actief kunstklimaat in Drenthe is een essentiële voorwaarde voor het zich kunnen ontwikkelen van talenten. Investeer daarom als provincie ook de komende jaren in het kunstklimaat, onder andere door het financieel ondersteunen van festivals en andere podia waarop talenten zich kunnen presenteren. Stel consequent als subsidievoorwaarde aan festivals e.d. dat er een plan is voor talentontwikkeling in het kader van het festival, bijvoorbeeld door vormen van deskundigheidsbevordering bij de deelnemers en/of winnaars of door prijzen die gerelateerd zijn aan talentontwikkeling (het winnen van een masterclass of een tournee door de provincie).
10. Niet alle jongeren (en volwassenen) die actief kunstbeoefenaar zijn, volgen cursussen bij de lokale kunstcentra. Maak daarom prestatieafspraken met provinciale instellingen als Kunst&Cultuur Drenthe en het Centrum voor Beeldende Kunst om extra aandacht te besteden aan het scouten en ondersteunen van talenten, met name die talenten die niet aan cursussen bij de lokale kunstcentra deelnemen.

Inhoudsopgave

| | blz. |
|--|------|
| Samenvatting, conclusies en aanbevelingen | 2 |
| 1. Inleiding | 8 |
| 2. De onderzoeksopzet | 9 |
| 3. Talentontwikkeling: wat is dat eigenlijk? | 12 |
| 3.1 Het begrip talentontwikkeling in andere sectoren | |
| 3.2 Talentontwikkeling in de sector kunst en cultuur | |
| 3.3 Conclusie: aandachtspunten voor talentontwikkeling | |
| 4. Hoe verloopt talentontwikkeling in de kunsten in Drenthe? | 16 |
| 4.1 De omschrijving van het begrip 'talent' in Drenthe | |
| 4.2 De omschrijving van het begrip 'talentontwikkeling' in Drenthe | |
| 4.3 De verschillende fasen van talentontwikkeling | |
| 4.4 De kernvragen bij talentontwikkeling in Drenthe | |
| 4.5 Conclusie | |
| 5. Hoe verloopt de stap naar actieve kunstbeoefening? | 25 |
| 5.1 Het kunstklimaat in Drenthe | |
| 5.2 De belemmeringen en knelpunten | |
| 5.3 De mogelijke oplossingen | |
| 5.4 Conclusie | |
| 6. Hoe verloopt de stap naar verdere talentontwikkeling? | 36 |
| 6.1 De huidige talentontwikkeling in Drenthe | |
| 6.2 De belemmeringen en knelpunten | |
| 6.3 De mogelijke oplossingen | |
| 6.4 Conclusie | |
| 7. Hoe verloopt de stap van talent naar professional? | 50 |
| 7.1 De huidige mogelijkheden voor professionals in Drenthe | |
| 7.2 De belemmeringen en knelpunten | |
| 7.3 De mogelijke oplossingen | |
| 7.4 Conclusie | |
| 8. Welk antwoord kan worden gegeven op de onderzoeksvragen? | 55 |
| Bijlage 1: Overzicht gesprekspartners | |
| Bijlage 2: Checklist vragen die in de interviews werden gesteld | |

Noch steekt men een kaars aan, en zet die onder een korenmaat, maar op een kandelaar, en zij schijnt voor allen, die in het huis zijn.

1. Inleiding

In de cultuurnota 'De kunst van het combineren' van de provincie Drenthe wordt aangegeven, dat het inhoud geven aan talentontwikkeling een van de manieren is om een 'top' op de kwaliteit van de amateurkunst te zetten. Diverse talenten in de provincie Drenthe verdienen het om beter 'gespot' te worden. De mogelijkheden van talentvolle musici, acteurs, zangers en dansers om door te groeien, verdienen alle kansen. Ook de samenwerking tussen amateurkoren en orkesten en professionele koren en orkesten op dit vlak kan worden vergroot, aldus de Cultuurnota.

In de cultuurnota gaven Gedeputeerde Staten van Drenthe reeds aan dat zij een inventariserend onderzoek wilden laten doen naar wat door provinciale en gemeentelijke instellingen aan talentontwikkeling wordt gedaan. Ook wilden zij de wensen en de behoeften op het terrein van talentontwikkeling in kaart gebracht hebben. Gedeputeerde Staten van Drenthe vroegen daarom het onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg van de Provincie Drenthe een inventariserend onderzoek te laten uitvoeren naar talentontwikkeling. De kernvraag in het onderzoek luidde als volgt:

Wat gebeurt er in Drenthe op het gebied van talentontwikkeling en welke wensen en behoeften zijn er op dat terrein?

Het onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg van de Provincie Drenthe gaf Bureau ART, dat al eerder onderzoek deed naar de amateurkunst in Drenthe, de opdracht het onderzoek uit te voeren. Het onderzoek werd begeleid door mw. E. Alkema van de Productgroep Cultuur en Welzijn en mw. J. Tuinstra van het Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg van de Provincie Drenthe. Op basis van de uitkomsten van het inventariserende onderzoek beogen Gedeputeerde Staten partijen bij elkaar te brengen en goede lijnen uit te zetten om Drentse talenten beter te 'spotten' en meer kansen te geven om door te groeien.

Het doel van het onderzoek is vierledig:

1. Het verkrijgen van kennis en inzicht over wat betrokken partijen verstaan onder 'talentontwikkeling';
2. Het verkrijgen van kennis en inzicht over de manier waarop talentontwikkeling in Drenthe plaatsvindt;
3. Het verkrijgen van kennis en inzicht in de wensen en behoeften rondom talentontwikkeling;
4. Het verkrijgen van kennis en inzicht van huidige Drentse talenten op kunstopleidingen hoe zij hun weg daar naartoe hebben gevonden.

Dit is het eindrapport van het onderzoek. In hoofdstuk 2 wordt eerst de onderzoeksopzet beschreven. In hoofdstuk 3 worden de begrippen 'talenten' en 'talentontwikkeling' nader beschreven, onder andere aan de hand van ervaringen met talentontwikkeling op andere beleidsterreinen. In hoofdstuk 4 wordt beschreven hoe talentontwikkeling in de kunsten verloopt, toegespitst op de situatie in Drenthe. Deze beschrijving mondt uit in een piramide waarin de basis en de top door diverse schakels zijn verbonden. Aan de hand van dit piramidemodel wordt in hoofdstuk 5 beschreven hoe kan worden gestimuleerd dat burgers en met name jongeren actief kunsten (muziek, theater, dans, zang, beeldende kunst enzovoorts) gaan beoefenen, een eerste voorwaarde voor de ontwikkeling van talenten. In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de selectie en begeleiding van veelbelovende talenten op de diverse kunstdisciplines in Drenthe. In hoofdstuk 7 wordt geanalyseerd hoe vervolgens talenten kunnen doorgroeien naar de professionele top binnen een kunstdiscipline. In hoofdstuk 8 worden de resultaten van het onderzoek nog eens kort op een rij gezet aan de hand van de door de provincie geformuleerde onderzoeksvragen.

2. De onderzoeksopzet

In overleg met de provincie Drenthe werd gekozen voor een onderzoeksopzet die uit vier fasen bestond:

- a. Verkennen
- b. Verbreden
- c. Verdiepen
- d. Vertalen.

a. De verkenning

In de eerste fase van het onderzoek werden de begrippen 'talent' en 'talentontwikkeling' nader verkend. Ook werd geïnventariseerd wat er momenteel reeds aan talentontwikkeling gedaan wordt op nationaal niveau en in andere provincies. Deze eerste fase van het onderzoek verliep als volgt:

- Door middel van deskresearch, documentenanalyse en telefonische interviews werd een overzicht opgesteld van relevante initiatieven op landelijk niveau voor de ontwikkeling van bijzondere talenten op andere terreinen, zoals onderwijs en sport.
- In een gesprek met vertegenwoordigers van de provincie werd aan de hand van het overzicht gebrainstormd over de mogelijke afbakening van het veld en van het begrip 'talent' en 'talentontwikkeling'.
- Als resultaat van dit gesprek werd in overleg met de provincie een lijst opgesteld van mogelijke gesprekspartners. Deze personen waren goed gespreid naar de diverse kunst disciplines en naar de diverse relevante instellingen en partijen als het gaat om talentontwikkeling in de kunsten (ondersteunende instellingen, kunstencentra, orkesten, koren, dansgezelschappen, onderwijsinstellingen e.d.). In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de 38 personen die uiteindelijk in het kader van het onderzoek werden geïnterviewd.
- Vervolgens werd, ook weer in overleg met de provincie, een checklist opgesteld met vragen die in de interviews aan de orde moesten komen. Deze checklist is in bijlage 2 van dit rapport opgenomen.

b. Verbreding

In de tweede fase van het onderzoek werden de sleutelpersonen geïnterviewd aan de hand van de checklist. Het betrof onder meer:

- consulenten van Kunst&Cultuur Drenthe en provinciale instellingen als het Centrum voor Beeldende Kunst
- de directeuren van de eerstelijns kunstencentra in Assen (ICO), Hoogeveen (Scala), Meppel (Scala) en CQ (Emmen)
- vertegenwoordigers van koepelorganisaties, zoals de SAMO (Samenwerkende Amateur Muziek Organisaties) in Drenthe en de SAKO (Stichting Amateur Koren Organisaties) in Drenthe
- de artistiek leiders en directeuren van een groot aantal orkesten, dansgezelschappen, theatergroepen en koren, gespreid over Drenthe
- vertegenwoordigers van scholen voor voortgezet onderwijs, particuliere muziekscholen en dansscholen en instellingen voor hoger beroepsonderwijs.

De 38 sleutelpersonen bestonden uit de 23 sleutelpersonen (gezelschappen, instellingen) die door de provincie op de onder a. genoemde lijst waren geplaatst, met uitzondering van 1 gezelschap dat niet aan het onderzoek wilde meewerken vanwege tijdgebrek en vanwege het feit dat men onlangs nog aan een ander onderzoek had meegewerkt. Alle andere 22 door de provincie gesuggereerde sleutelpersonen waren bereid medewerking te geven aan de interviews.

In de 22 interviews werd aan het slot gevraagd welke andere sleutelpersonen relevant zouden kunnen zijn voor het onderzoek. Dit leverde nog eens de namen op van 16 sleutelpersonen. Ook deze sleutelpersonen bleken bereid medewerking te verlenen aan het onderzoek, zodat het totaal aantal geïnterviewden op 38 kwam.

De interviews werden deels face-to-face afgenomen, deels telefonisch. De face-to-face interviews, die gemiddeld 1,5 tot 2 uur duurden, werden afgenomen bij de consultants van K&C Drenthe, de directies van de vier lokale kunstencentra en de vertegenwoordigers van het Centrum voor de Beeldende Kunst, de SAMO (Samenwerkende Muziekorganisaties Drenthe) en de SAKO (Samenwerkende Koren Drenthe). De overige interviews werden telefonisch afgenomen; deze interviews duurden gemiddeld zo'n 30 minuten. Alle interviews werden in de maanden september, oktober en november 2006 afgenomen.

Vragen die aan de orde werden gesteld in de interviews waren onder andere (zie verder bijlage 2):

- Wat wordt onder talentontwikkeling verstaan?
- Op welke wijze worden talentvolle amateurkunstbeoefenaars thans gespot, ondersteund en doorverwezen?
- Waar liggen knelpunten bij het spotten van talenten en bij de doorverwijzing en doorstroming van talenten?
- Op welke wijze kunnen deze knelpunten worden weggenomen? Welke rol zou de provincie daarin kunnen spelen?
- Waar liggen kansen bij het spotten van talenten en bij de doorverwijzing en doorstroming van talenten?

De informatie uit de interviews werd aangevuld met informatie die werd verkregen uit jaarverslagen en informatie die beschikbaar was op websites.

c. Verdieping

Vervolgens werd het onderzoek verbreed naar de huidige Drentse talenten. Er werden interviews afgenomen bij 15 'talenten' op het gebied van zang, dans, muziek, theater en beeldende kunst.

In eerste instantie was het idee om de talenten te werven via de hbo-kunstvakopleidingen in Groningen, Leeuwarden en Zwolle. Al snel bleek echter dat vakopleidingen geen (openbare) gegevens beschikbaar hebben over de herkomst van hun studenten. Bovendien zouden door een dergelijke wervingstrategie de geïnterviewde talenten beperkt blijven tot jongeren die een vakopleiding op hbo-niveau volgen en tot talenten in disciplines waarvoor vakopleidingen in het noorden van het land bestaan. Daarom werd in overleg met de provincie een andere strategie gevolgd. Aan de sleutelpersonen (zie b.) werd in de interviews gevraagd of men talenten kende die waarschijnlijk bereid waren aan een interview mee te werken. Dit leverde uiteindelijk 21 namen van talenten op, gespreid naar diverse disciplines. Vijftien bleken bereikbaar en bereid aan een interview mee te werken. De interviews werden telefonisch afgenomen in de maanden november en december en duurden circa 30 minuten.

In de interviews werd onder andere gevraagd hoe zij hun talenten hadden ontwikkeld, wie hen op welke wijze had gestimuleerd, welke belemmeringen zij bij de ontwikkeling van hun talent in de praktijk waren tegengekomen en hoe zij deze belemmeringen uiteindelijk hadden weten te overwinnen.

De resultaten werden gebruikt om de uitkomsten van fase 2 van het onderzoek te verdiepen en te 'toetsen' aan de praktijk van de talenten. In het eindrapport zijn delen van de interviews opgenomen als portretten van individuele Drentse talenten om te illustreren hoe talentontwikkeling in de praktijk verloopt.

d. Vertalen

Als vierde fase werden de uitkomsten uit de drie eerdere fasen vertaald naar een 'piramide' van talentontwikkeling, waarin diverse schakels worden onderscheiden om als burger (m.n. als jongere) uiteindelijk door te groeien naar de top van de diverse kunstdisciplines. Deze piramide vormt de leidraad van het eindrapport. De tekening van de piramide is opgenomen in hoofdstuk 4, paragraaf 4.3.

3. Talentontwikkeling: wat is dat eigenlijk?

In dit hoofdstuk gaan we in op het begrip 'talentontwikkeling'. We kijken eerst naar het ontstaan van het begrip in andere sectoren (paragraaf 3.1). Daarna presenteren we een overzicht van initiatieven op het terrein van talentontwikkeling binnen het domein van het kunst- en cultuurbeleid, met name in het beleid van andere provincies (3.2). Het hoofdstuk eindigt met een aantal vragen en aandachtspunten met betrekking tot talentontwikkeling (3.3). Dit hoofdstuk is vooral gebaseerd op analyse van relevante literatuur en andere documenten.

3.1 Het begrip talentontwikkeling in andere sectoren

Het begrip 'talentontwikkeling' is afkomstig uit de literatuur met betrekking tot personeel en organisatie. Op het terrein van het P&O-beleid (Personeel&Organisatie) wordt het begrip al meer dan 25 jaar gebruikt. Zo werd in de jaren negentig van de vorige eeuw in Nederland de term 'Human Talent Management' (HTM) geïntroduceerd. Kern van HTM was dat men voortaan niet meer mensen voor een *functie* in een organisatie zou moeten werven, maar voor een *loopbaan*. Een van de belangrijkste aandachtspunten bij human talent management was 'potentieel aanboren, motiveren, behouden en ontwikkelen'.

Ook op andere beleidsterreinen is het begrip 'talentontwikkeling' inmiddels geïntroduceerd. Het meest nadrukkelijk is dat tot dusver gebeurd op het terrein van de sport, waar het NOC*NSF is belast met de uitvoering van het programma voor talentontwikkeling. NOC*NSF maakt, net als het Ministerie van VWS, een onderscheid tussen 'breedtesport' en 'topsport'. NOC*NSF plaatst talentontwikkeling binnen het kader van het topsportbeleid: structurele aandacht voor het herkennen en ontwikkelen van talenten, inclusief hun opleiding tot topsporters.

Ook in het onderwijs wordt het begrip 'talentontwikkeling' meer en meer gebruikt. Daarbij verwijst en vaak naar het advies 'Hoe kan onderwijs meer betekenen voor jongeren?' van de Onderwijsraad (2004). In het advies wordt ingegaan op de vraag hoe in het onderwijs meer aandacht kan worden besteed aan jongeren met problemen en jongeren met bijzondere talenten, onder andere kunstzinnig en cultureel talent. De Onderwijsraad benadrukt dat zeer vroege herkenning en ontwikkeling van talenten, zeker bij dans en muziek, noodzakelijk is om tot volle wasdom te komen. De overheid, zo constateert de Onderwijsraad, heeft al veel initiatieven genomen om in de breedte de ontwikkeling van kunstzinnige en culturele talenten in het onderwijs te stimuleren. Dat gebeurt vooral in het kader van het beleid Cultuur en School en het Actieplan Cultuurbereik, en door de invoering van het vak CKV (Culturele en Kunstzinnige Vorming) in het voortgezet onderwijs. Daarnaast profileren sommige scholen voor voortgezet onderwijs zich als Cultuurschool, waar kunst en cultuur doorwerken in het gehele curriculum.

Volgens de Onderwijsraad is het te verwachten, dat deze breedtevoorzieningen ook een plek bieden waar talent kan worden ontdekt en daarmee een basis vormen waarop een topvoorziening voor bijzonder getalenteerde jongeren kan worden gebouwd.

De huidige topvoorzieningen op dit gebied bestaan uit samenwerkingsverbanden tussen het (voortgezet) onderwijs en het kunstvakonderwijs. Het betreft hier de speciale scholen voor aankomende musici, dansers, toneelspelers en beeldende kunstenaars, die de reguliere opleiding combineren met het talentgebied. Tijdens hun opleiding in het voortgezet onderwijs maken deze leerlingen al intensief kennis met het gekozen talentgebied, waardoor de toegang tot het kunstvakonderwijs later wordt vergemakkelijkt. Het kunstvakonderwijs biedt scholen daarbij begeleiding, veelal in samenwerking met een instelling voor kunstzinnige vorming. Voor vooropleidingen dans en muziek bestaat er een raamregeling, die vrijstellingen verleent op een aantal onderdelen aan leerlingen in havo en vwo. In 2003 maakten twaalf scholen in Nederland daarvan gebruik.

De Onderwijsraad signaleert een aantal belemmeringen om tot een betere ontwikkeling van kunstzinnige en culturele talenten te komen:

- het huidige aanbod van kunstzinnige vakken is veelal beperkt tot traditionele kunstvakken (tekenen, handvaardigheid, muziek);
- het aanbod van Centra voor de Kunsten voor de leeftijdsgroep 13 tot 18 jaar is erg beperkt;
- er is een moeizame relatie tussen scholen en kunstinstellingen.

3.4 Talentontwikkeling in de sector kunst en cultuur

Niet alleen in de provincie Drenthe maar ook in diverse andere provincies en steden, alsmede door verschillende culturele instellingen, wordt het begrip 'talentontwikkeling' momenteel gebruikt om aan te geven dat het één van de doelstellingen van het beleid is om talentvolle beoefenaars van bepaalde kunstdisciplines te ontdekken en te begeleiden naar een hoger niveau. Zo wordt in de grote steden veel aan talentontwikkeling gedaan door bijvoorbeeld cultuurscouts en richt de talentontwikkeling zich vooral op (allochtone) jongeren in minder kansrijke situaties of in kansarme wijken. Ook het VSB-fonds heeft talentontwikkeling als speerpunt voor haar beleid geformuleerd. Dit fonds denkt dan aan "investeringstrajecten voor jong talent, kweekvijvers voor met name jongeren uit migrantengemeenschappen en samenwerking tussen amateurs en professionals". De expertmeeting van de Phenix Foundation en Theater Instituut Nederland over talentontwikkeling richtte zich eveneens op 'intercultureel jongerentheater'.

Van alle provincies besteedt ongeveer de helft expliciet aandacht aan talentontwikkeling in hun cultuurbeleid. Een aantal interessante voorbeelden.

De provincie Noord-Holland geeft in de Cultuurnota 2005-2008 aan, dat zij – op basis van een door de gemeente geformuleerd (meerjarig) cultuurbeleid – gerichte (meerjarige) afspraken wil maken met een gemeente over een gezamenlijke investering, bijvoorbeeld met betrekking tot laagdrempelige festivals en podia met een regionale uitstraling waar zowel plaats is voor een divers professioneel en multicultureel aanbod voor een divers publiek als voor de ontwikkeling van nieuw talent (amateurs).

In de provincie Zuid-Holland wordt in de Cultuurnota 2005-2008 het begrip 'talent' één maal gebruikt: de provincie wil in de Cultuurnotaperiode jonge afgestudeerde vormgevers de kans bieden hun talent verder te ontplooiën.

De provincie Noord-Brabant kondigt in haar cultuurnota aan, dat zij zich samen met de zuidelijke provincies en het rijk (in het kader van het Cultuurconvenant Zuid Nederland) wil inzetten voor de ontwikkeling en het uitbouwen van broedplaatsen voor jong talent. Dit wordt echter in de nota niet nader uitgewerkt.

Ook in de cultuurnota van de provincie Zeeland wordt gerefereerd aan samenwerking tussen de drie zuidelijke provincies, onder andere bij het versterken van productiemogelijkheden voor jonge, talentvolle kunstenaars via onder meer de ontwikkeling en vertaling van het concept van de 'creatieve industrie' naar het Zuiden. Hiermee wordt beoogd kunstenaars kansen te bieden zich in Zuid-Nederland te ontwikkelen en daar te blijven wonen. Ook wil de provincie Zeeland het aantal podiumplekken vergroten en deze beter laten samenwerken ter stimulering en ontwikkeling van (jong) talent. Bovendien kent de provincie de Aanmoedigingsprijs Jong Zeeuws Talent op het gebied van kunsten, die in principe tweejaarlijks wordt uitgereikt als ondersteuning van talentvolle Zeeuwen die aan het begin van hun culturele loopbaan staan. Voor deze prijs is zo'n 8.000 euro beschikbaar.

De provincie Groningen wil zorgdragen voor talentontwikkeling op zowel professioneel als amateurniveau. Dat wil zij doen door aan te sluiten bij Regionale Cultuurplannen, waarbij personen en instellingen in stad en regio netwerken vormen en individuen zich kunnen ontplooiën. De provincie vindt het van belang dat er op veel plekken contacten worden gemaakt, verbindingen worden gelegd en dat er samenwerking ontstaat tussen professionals en amateurs. De provincie realiseert dit o.a. door subsidies aan:

- Galili Dance, t.b.v. het plan 'Jonge dansers in het noorden' (in noordelijk verband);
- De Noorderlingen t.b.v. een professionele werkplaats voor talentvolle jongeren tussen 13 en 23 jaar op het gebied van theater;
- Theater Citadel t.b.v. aantrekken jonge regisseurs, uitzetten schrijfopdrachten e.d.;
- Stichting Doe Maar: dichtwedstrijd voor middelbare scholieren;
- Culturele prijzen t.b.v. het aanmoedigen van talent.

De provincie Friesland constateert dat jong talent in Friesland onvoldoende kan doorgroeien naar kunstvakopleidingen, terwijl de betekenis van die opleidingen voor amateurs niet te onderschatten is. Volgens de provincie Friesland hebben zowel gezelschappen, centra voor de kunsten, als Keunstwerk (de provinciale steunfunctie) een taak in het begeleiden van toptalenten. Als gewenst resultaat voor het cultuurbeleid 2005-2008 heeft de provincie Friesland het volgende geformuleerd: 'Talentvolle jongeren hoeven voor een vooropleiding op het gebied van theater, dans of muziek niet naar buiten de provincie en kunnen zich beter oriënteren op hun eigen kunstzinnige aspiraties'. Zij moeten de kans krijgen zich, naast toneel en muziek, in zowel moderne dans als showdans te bekwamen.

De provincie heeft in dit verband eenmalig 20.000 euro beschikbaar gesteld voor zowel danscoaching van Dance Explosion als een activiteitenbudget voor de commissie Dans. Bovendien wil de provincie het festivalbeleid continueren waarbij laagdrempelige festivals in de provincie worden georganiseerd, vanwege het feit dat festivals bij uitstek broedplaatsen zijn voor nieuw talent en nieuwe kunstvormen.

De provincie Gelderland besteedt in de Cultuurnota voor 2005-2008 ruime aandacht aan talentontwikkeling. In de visie van deze provincie levert de amateurkunst nieuw talent aan het professionele circuit. Op het terrein van de podiumkunsten wil Gelderland eraan bijdragen dat (jong) talent voldoende mogelijkheden heeft zich te ontwikkelen, onder andere door afgestudeerden van de kunstvakopleidingen kansen te bieden om zich ook in de eigen regio als jonge makers verder te ontwikkelen. Dat gebeurt onder andere door het versterken van de theaterwerkplaats voor jong talent en de ondersteunende taken van de Stichting Kunst en Cultuur Gelderland. Zo kan een bijdrage worden geleverd aan de doorstroming van makers naar het professionele circuit.

Daarnaast stimuleert de provincie Gelderland modetalent in Arnhem, door een bijdrage te leveren aan het artistieke klimaat voor modevormgevers en door startende modevormgevers te ondersteunen in de opbouw van een beroepspraktijk. Voor literaire talenten is er de jaarlijkse verlening van de Literaire Prijs van Gelderland en de jaarlijkse publicatie van een Gelders Cahier.

3.3 Conclusie: aandachtspunten voor talentontwikkeling

Talentontwikkeling blijkt een begrip dat ook op andere terreinen dan kunst en cultuur wordt gebruikt. Dat geldt in het bijvoorbeeld in het personeelsbeleid van organisaties en in het sportbeleid van de (rijks)overheid. Op basis van de ervaringen op deze terreinen blijkt het bij talentontwikkeling zowel om ontwikkeling in de breedte te gaan als om ontwikkeling in de richting van de top. Ook in het onderwijsbeleid is er toenemende aandacht voor de ontwikkeling van talenten van jongeren. Zo heeft de Onderwijsraad enkele jaren geleden aandacht gevraagd voor jongeren met bijzondere talenten, zoals kunstzinnig en cultureel talent. Ook de Onderwijsraad maakt een onderscheid in breedtevoorzieningen (Cultuur en School, Actieplan Cultuurbereik, invoering vak CKV e.d.) en voorzieningen voor potentiële toptalenten (bijvoorbeeld door samenwerkingsverbanden tussen scholen, kunstencentra en kunstvakopleidingen, waarbij scholieren hun reguliere opleiding in het voortgezet onderwijs combineren met een vooropleiding voor een kunstvakopleiding).

In ongeveer de helft van de provincies wordt in het cultuurbeleid specifieke aandacht gegeven aan de ontwikkeling van talenten. Instrumenten die onder andere worden ingezet zijn het organiseren van laagdrempelige festivals en podia (waar nieuw talent zich kan presenteren), het ontwikkelen van broedplaatsen voor jong talent, het verstrekken van prijzen ter aanmoediging van talentvolle kunstbeoefenaars die aan het begin van hun culturele loopbaan staan, het bieden van kansen aan afgestudeerden van een kunstvakopleiding en verstrekken van subsidie aan gezelschappen of kunstinstellingen om extra aandacht aan talentvolle jongeren te geven.

4. Hoe verloopt talentontwikkeling in de kunsten in Drenthe?

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het proces van talentontwikkeling in de kunsten verloopt, met name in de provincie Drenthe. In paragraaf 4.1 gaan we eerst in op de het begrip 'talenten', in paragraaf 4.2 op het begrip 'talentontwikkeling'. In paragraaf 4.3 schetsen we welke fasen kunnen worden onderscheiden in het proces van talentontwikkeling. Deze fasen presenteren we in de vorm van een piramide met vier verschillende segmenten. Dit resulteert uiteindelijk in een aantal kernvragen voor het beleid ten aanzien van talentontwikkeling in Drenthe (paragraaf 4.4.).

Dit hoofdstuk is vooral gebaseerd op de interviews die in het kader van het onderzoek werden afgenomen met de sleutelpersonen en de interviews met de talenten. In de interviews met de sleutelpersonen werd onder andere gevraagd wat de geïnterviewden zelf verstaan onder 'talenten' en hoe binnen hun sector het proces van talentontwikkeling verloopt.

4.1 De omschrijving van het begrip 'talent' in Drenthe

In het algemeen kan men stellen dat het bij een kunstzinnig 'talent' gaat om personen die voldoen aan de volgende vier criteria:

- a. Aanleg. Talenten beschikken over een bijzondere aanleg voor de beoefening van een bepaalde discipline (dans, muziek e.d.); vaak blijkt deze aanleg al op jonge leeftijd.
- b. Affiniteit. Talenten voelen zich aangetrokken tot een bepaalde discipline.
- c. Ambitie. Talenten hebben de wens en de wil om deze artistieke aanleg verder te ontwikkelen en te verdiepen.
- d. Activiteit. Talenten zijn bereid om zich in te spannen en zich een (groot) aantal opofferingen te getroosten om zich verder te bekwamen en te ontwikkelen.

Een typerende opmerking die in dit verband wordt gemaakt: "Buitengewoon opvallende aanleg voor bijvoorbeeld het bespelen van een instrument is een vereiste bij de vraag wat een talent is. Aanleg speelt een grote rol, maar je bent pas een talent als je daar ook iets mee doet. Aanleg en talent horen bij elkaar, maar als je aanleg hebt en je doet er niets mee, dan ben je geen talent. Dit staat in zekere zin los van het niveau waarop de talenten spelen, ze moeten vooral affiniteit hebben."

De vraag is dan vervolgens aan de orde of het bij talentontwikkeling in Drenthe uitsluitend moet gaan om individuele ontwikkeling van talenten of ook om de talentontwikkeling van een groep of gezelschap. Volgens de gesprekspartners in het onderzoek gaat het bij talentontwikkeling in eerste instantie om *individuele* beoefenaars van de kunsten. Dat geldt zeker voor disciplines als beeldende kunst, schrijven, AV en ook voor dans en theater. Maar in sommige disciplines, met name koorzang en popmuziek, zou het volgens sommige gesprekspartners ook moeten gaan om het ontwikkelen van talentvolle *groepen* (koren, popgroepen e.d.). Zo zegt iemand: "Bij popmuziek gaat het in eerste instantie om 'acts' dat wil zeggen groepen. Soms blijkt tijdens de coaching dat één van de groepsleden minder kwaliteit heeft dan de andere. Dan adviseren we zo iemand om naar de muziekschool te gaan om zijn talenten verder te ontwikkelen. In het uiterste geval adviseren we de groep om de betreffende muzikant er uit te gooien, omdat hij de ontwikkeling van de groep belemmert. Maar dat is soms moeilijk, want zo'n act is vaak een hechte groep vrienden."

Ook bij de koren maakt men een onderscheid in individuele talentontwikkeling en de ontwikkeling van een koor als geheel. Zo vertelt iemand uit de wereld van de koren: "Individuele talentontwikkeling speelt eigenlijk nauwelijks bij de koren. Er zijn zogeheten A-, B- en C-opleidingen die mensen individueel bij een muziekschool kunnen volgen. Maar vaak sluiten mensen zich ongeschoold bij een koor aan. Af en toe hoor je wel eens een dirigent praten over een bijzonder talent, zoals laatste een jonge tenor; die werd meteen gevraagd om plaatsvervangend dirigent te worden. Maar verder ontwikkelen individuele zangtalenten zich vanzelf. Als het gaat om talentontwikkeling denken wij eerder aan extra scholing of begeleiding van een koor."

Het begrip 'talent' dient bovendien in de ogen van de betrokkenen breed opgevat te worden. Het gaat vooral om jongeren, die zich, liefst op tamelijk jonge leeftijd, kunnen ontwikkelen tot de (provinciale of landelijke) top. Zo zegt een directeur van een landelijke instelling: "Het gaat ons bij talenten om jongeren, want jongeren kun je nog vormen en verder helpen." Een dirigent vertelt: "Ik denk dat het goed is je op jongeren te richten. De jeugd is de toekomst. Als je aan talentontwikkeling wilt doen, moet je dus bij de jongeren zijn."

Maar ook bij *volwassen* kunstbeoefenaars is er soms behoefte aan meer mogelijkheden tot verdieping en verbreding om het aanwezige talent verder te ontwikkelen, zonder dat deze mensen overigens de ambitie hebben om door te groeien tot een professioneel niveau. Ook dit varieert per discipline.

Talent koorzang

Op zevenjarige leeftijd ben ik begonnen bij het koor. Ik vond zingen gewoon leuk. Er zijn achteraf wel veel mensen geweest vroeger, die me goed vonden zingen. Op de kleuterschool vroeg mijn juf bijvoorbeeld altijd of ik een liedje wou zingen. Ik ging op een koor, maar ik dacht nooit dat ik echt talent had. Op mijn dertiende kwam de stemwisseling. Ik kreeg privé-les om me te begeleiden met het opnieuw leren handelen van mijn stem. De dirigent van het koor heeft me echt gesteund. Ik heb privé-les van hem gehad van mijn dertiende tot mijn zeventiende jaar. Dat was mijn eerste leraar en ik heb ontzettend veel van hem geleerd.

Ik ben nu achttien en doe de vooropleiding Zang in Amsterdam. Ik heb gewoon toelatingsexamen gedaan en ben toegelaten. Ik kreeg de bevestiging van een objectief persoon, dat ik inderdaad een goede stem heb. Dat was een bijzonder moment.

Ik word soms tijdelijk gevraagd voor een ander koor om solo te zingen. Ik kan dan niet mee met mijn vrienden 's avonds het café in. Ik weet dat mijn stem daar onder gaat lijden. Uitgaan kan met mate. Uiteindelijk ben je gewoon constant met muziek bezig. Altijd speelt er zich wel een muziekstuk af in je hoofd.

Het is erg belangrijk dat er mensen zijn die je de kans geven om te groeien. Je moet wel echt uitgedaagd worden om jezelf te kunnen ontwikkelen. Wat ik vervelend vind, is dat ik het jaar van de vooropleiding zelf moet betalen. Want het is toch een Hbo-opleiding en de overheid betaalt maar vier jaar studiefinanciering. Ik doe er nu vijf jaar over, de meeste mensen moeten namelijk eerst de vooropleiding doen. Dat is een forse investering die je dan moet doen. Maar ja, je moet het er gewoon voor over hebben.

De zanglessen die ik heb gehad waren ook vrij duur. Mijn ouders hebben dat betaald, dus ik heb geluk gehad. In een koor zingen is wel betaalbaar hoor, de individuele lessen die maken het duur. Maar juist door die extra lessen ontwikkel je je talent. Het zou zonde zijn als jongeren die lessen niet zouden kunnen betalen en daardoor hun talent niet kunnen ontwikkelen. Maar ik zie eerlijk gezegd eerder dat ze niet *willen* dan dat ze het niet *kunnen* betalen.

De lokale kunstencentra denken bij talentontwikkeling vooral aan jongeren, ook al omdat ouderen vaak zelf wel hun weg vinden naar verdiepende cursussen e.d. Zo zegt een van de directeuren: "Er zijn natuurlijk ook ouderen van wie het talent verder ontwikkeld kan worden. Zo zijn er bijvoorbeeld bij keramiek diverse vrouwen die over grote talenten blijken te beschikken. Zij verzuchten dan: 'was ik maar eerder met zo'n cursus begonnen, had ik maar niet tot mijn 55^{ste} hiermee gewacht.' Maar we hebben vaak opleidingen op verschillende niveaus: beginners, gevorderden en top. Voor die laatste groep halen we gastdocenten van elders of organiseren excursies. Dus meestal kunnen we die talentvolle oudere cursisten voldoende bieden. Zij ontwikkelen zich dan zo, dat het niet louter een hobby meer is, maar een levensvervulling gaat worden."

Een andere directeur: "Ik denk toch aan talentvolle jongeren. Natuurlijk zijn er ook wel talentvolle ouderen, maar die vinden hun weg wel naar vervolgoopleidingen als ze dat willen. Zo is hier laatst een Seniorenacademie gestart."

Maar vanuit andere disciplines klinkt de opvatting, dat het bij talentontwikkeling niet alleen om jongeren moet gaan. Iemand uit de beeldende kunst: "De provincie zou zich ook op ouderen moeten richten bij talentontwikkeling. Ten eerste omdat nu geen zicht op talentvolle jongeren in Drenthe bestaat, terwijl er op talentvolle volwassenen via de kunstencentra wel zicht is. Ten tweede omdat er in de praktijk ook veel talentvolle mensen van circa 40 of 45 blijken te zijn, die ook een kans moet worden geboden verder in het vak te komen." Ook iemand uit de wereld van het theater geeft aan: "Ik snap wel dat jongeren een speerpunt zijn voor de provincie. Maar als je het over de kwaliteit van theater hebt, dan is die niet alleen afhankelijk van jongeren. Je moet het over leeftijdsgrenzen heen trekken."

Bij jonge talenten kan volgens sommige gesprekspartners een onderscheid worden gemaakt in twee categorieën:

- Toptalenten die (al of niet via eerstelijns centra, zoals muziekscholen, jeugdtheaterscholen e.d.) doorstromen naar vakopleidingen op Hbo-niveau (conservatoria, kunstacademies e.d.) buiten Drenthe;
- Talenten die er (vooralsnog) voor kiezen om geen professional te worden en hun talenten als amateur of semi-professional willen ontplooien.

Daarmee kunnen er drie groepen worden onderscheiden:

- a. De groep jongeren die (kunnen) doorstromen naar conservatorium, dansacademie en andere vakopleidingen, met de ambitie om straks professional te worden. Daarbij kan het er bij 'professional' ook om gaan uiteindelijk een goede docent, regisseur, dirigent e.d. te worden en niet alleen een uitvoerend muzikant, acteur of danser. Deze groep stroomt over het algemeen door naar andere provincies, vanwege het ontbreken van kunstvakopleidingen en professionele gezelschappen in Drenthe.
- b. De groep jongeren die het talent hebben om een vakopleiding te volgen, maar om wat voor redenen dan ook besluiten iets anders te gaan studeren of voor een ander type werk te kiezen. Zij zijn vaktechnisch misschien professional, maar zijn geen professional in de zin van ervan (willen of kunnen) leven. Zij blijven doorgaans in Drenthe.
- c. Volwassenen die op latere leeftijd beginnen en ontdekken dat ze veel talenten hebben. Ook zij blijven, ondanks de verdere ontwikkeling van hun talenten, in Drenthe wonen.

Bij jongeren is ook de rol van de ouders belangrijk. Zo vertelt iemand uit de muziekwereld: "Volgens mij is talent dat je als jongere ruim boven de middelmaat uitsteekt. Zo'n jongere kun je dan iets extra's bieden, bijvoorbeeld meer opdrachten. Maar vervolgens moet je de ouders zo ver zien te krijgen, dat ze hun kind gaan ondersteunen. Zonder dat laatste zijn ze nergens. Het is soms hard vechten met de ouders. De ouders moeten bereid zijn om verdieping in de ontwikkeling van hun kind te geven. Als die ouders Kinderen voor Kinderen willen horen, dan worden de kinderen niet ondersteund bij de Mattheus Passion. Andere ouders hebben juist niet het geduld te wachten tot de kinderen eraan toe zijn om te groeien en een stapje hoger te gaan. Als kinderen net in een nieuwe groep komen, dan moeten ze even op hun tenen staan. Het is dan even moeilijk om er in te komen. Dan is de steun van ouders essentieel. "

Een ander: "Talent komt niet vanzelf, er moet wel eerst iets gebeuren. Ik neem als voorbeeld de violiste Janine Jansen. Zij is vroeger door haar ouders meegenomen naar een concert. Zij vond dit zo mooi dat ze zelf ook wilde spelen. Als een kind thuis niet wordt gestimuleerd, dan is de kans groot dat het niet verder komt."

Talent theater

Ik ben goed in theater maken. Ik ben nu freelance bezig met een project in Drenthe. Ik ben net afgestudeerd aan de opleiding theaterdocent, maar ik ben me meer gaan richten op regie. Vroeger zat ik wel bij theatergezelschappen, maar nu werk ik alleen. Ik vind talent een moeilijk woord. Voordat ik de opleiding theaterdocent ging doen, heb ik de kunstacademie gedaan. Na twee jaar academie ben ik aangenomen voor theater. Ik geloof niet dat je van jezelf kan zeggen 'ik ben een talent'. Dat is meer aan anderen om te bepalen.

Niemand heeft me eigenlijk geholpen bij het ontwikkelen van mijn talenten. In eerste instantie kwam het uit mezelf, mijn ouders zijn niet zo cultureel ingesteld. Ze hadden wel interesse en hebben me gesteund, maar niemand heeft me echt aangespoord in het begin.

De belangrijkste belemmering in mijn ontwikkeling was, dat ik heel lang heb moeten vechten tegen het 'met de wind mee waaien'. Op de kunstacademie leerde ik eindelijk om vooral eigenwijs te zijn en zelf te bepalen wat ik doe. Maar toen ik vervolgens van de beeldende kunst naar het theater overstapte, bleek dat toch ook weer een belemmering. Want toen moest ik dat individualisme weer opzij zetten en in groepsverband dingen doen. Dat vond ik moeilijk. Uiteindelijk ben ik weer terug bij mezelf, want nu werk ik weer alleen.

Ik heb het geluk gehad, dat ik een docent had die ook een achtergrond had in de beeldende kunst. Hij gaf vormgevingslessen en deze heb ik af en toe zelfs mogen overnemen. Hij heeft me heel goed geholpen met mezelf te ontwikkelen. 'Waar ligt je kracht?' was steeds zijn vraag. Hij heeft me echt ondersteund die vraag voor mijzelf te beantwoorden, hoe moeilijk dat ook is.

4.2 De omschrijving van het begrip 'talentontwikkeling' in Drenthe

Bij talentontwikkeling is vooral doorzettingsvermogen en discipline vereist, zo blijkt uit de gesprekken. Iemand uit de muziekwereld: "Iemand heeft ooit gezegd: talent hoeft je alleen hier en daar te snoeien, je hoeft ze geen water te geven. Talenten moet je begeleiden, in goede banen leiden, de rest moeten ze zelf doen."

Dat wordt bevestigd door de artistiek leider van een theatergezelschap: "Talenten moeten vooral discipline hebben. Ze moeten volhouden, ze moeten doorwerken en voor het groepsproces gaan. Dat zien we hier ook. Het kan zijn dat iemand een keer niet kan komen, omdat opa of oma is overleden, maar dat moet niet structureel zijn. Ze moeten gemotiveerd blijven."

Veel gesprekspartners constateren, dat het niet alleen gaat om talentontwikkeling op vakinhoudelijk gebied, maar ook (en misschien nog wel meer) om ontwikkeling van het vermogen om iets met dat talent te (durven) doen (de 'X-factor', uitstraling, presentatie) en het ontwikkelen van zakelijk talent. Belangrijke voorwaarden om als talent door te breken zijn volgens de geïnterviewden juist zaken als durf, uitstraling, zakelijk inzicht, financiële kennis e.d. Talentontwikkeling moet zich daarom ook richten op het ontwikkelen van dergelijke talenten en niet alleen op de vakinhoudelijke talenten.

Zo zegt iemand uit de wereld van de koren: "Het is vaak niet alleen een kwestie van zangtalent, maar van doorzettingsvermogen en durf. Kijk maar naar de Drentse zanger Jannes, die nu landelijk is doorgebroken."

Iemand uit de muzieksector: "Het gaat niet alleen om vakinhoudelijke en technische scholing. Neem zo'n pianist als Soerjadi. Elk jaar komen er in Nederland wel vier van dat niveau van het conservatorium af. Alleen hij breekt door, en die anderen niet, omdat hij over uitstraling en durf beschikt. Zeker musici en andere kunstbeoefenaars zijn vaak kwetsbare mensen, die niet zo'n zakelijk inzicht hebben. Naast technische scholing moet je ze ook andere zaken leren, een soort assertiviteitstraining."

In de discipline Dans wordt hetzelfde geconstateerd: "Er zijn veel goede dansers, die toch niet de top halen, omdat ze geen zakelijk inzicht hebben."

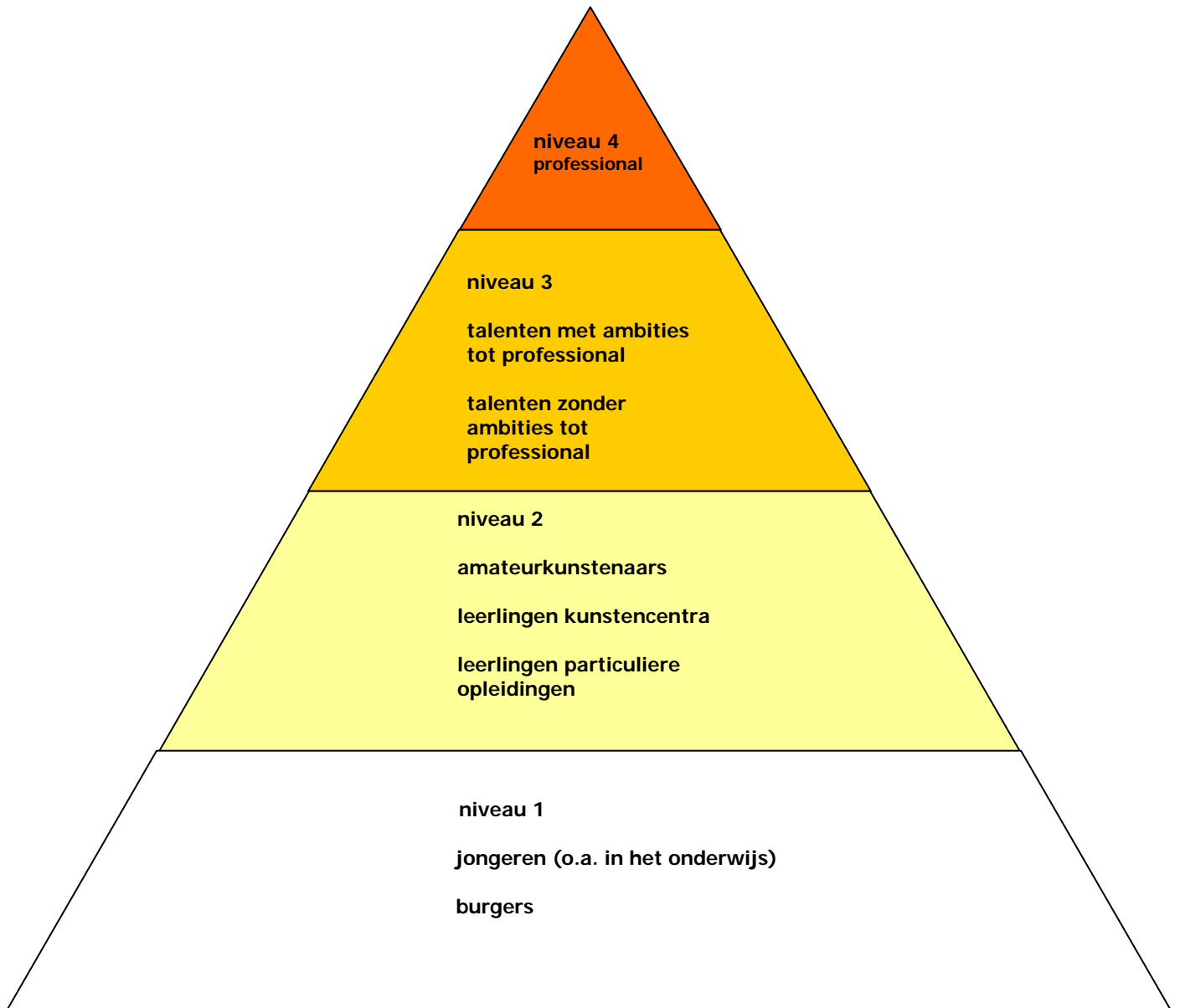
4.3 De verschillende fasen van talentontwikkeling

Het proces van talentontwikkeling kan vanuit de begripsbepalingen in paragrafen 4.1 en 4.2 worden gevisualiseerd in een piramide van talentontwikkeling.

In deze piramide zijn de volgende vier niveaus te onderscheiden:

1. Het basisniveau. Dit niveau wordt gevormd door burgers in het algemeen en jongeren in het bijzonder, met name in hun hoedanigheid van leerling op een school voor primair of voortgezet onderwijs.
2. Het tweede niveau. Dit zijn de (m.n. jonge) amateurkunstenaars, die actief kunst beoefenen (dans, muziek, theater) in hun vrije tijd en daarvoor vaak – maar niet altijd - een opleiding volgen (aan een lokaal kunstencentrum, aan een particuliere dansschool e.d.).
3. Het derde niveau. Dit bestaat uit jonge (en ook oudere) amateurkunstenaars die (volgens de docent, coach, regisseur, artistiek leider) bijzondere talenten hebben en deze actief willen ontwikkelen.
4. Het vierde niveau. Dat is het toptniveau. Hier bevinden zich de toptalenten, met name jongeren, die een opleiding aan een academie (gaan) volgen of hebben gevolgd en de ambitie hebben om professional te worden.

Figuur 1: Piramide Talentontwikkeling



4.4 De kernvragen bij talentontwikkeling in Drenthe

Algemene vragen

Vanuit de inhoud van dit hoofdstuk kunnen de volgende algemene vragen worden geformuleerd, die de provincie Drenthe zal moeten beantwoorden bij het ontwikkelen van een beleid ten aanzien van talentontwikkeling:

- Talenten: Gaat alleen om de ontwikkeling van *individuele* talenten of inderdaad (zoals sommige gesprekspartners aangeven) ook om de ontwikkeling van *groepstalenten*?
- Jongeren: Gaat het alleen om *jonge* talenten of (zoals sommige gesprekspartners aangeven) ook om *volwassenen* die op latere leeftijd over bijzondere talenten blijken te beschikken?
- Top: Richt het beleid ten aanzien van talentontwikkeling zich vooral op het bereiken van de *professionele top* in een kunstdiscipline of richt het beleid zich ook (of vooral) op de talenten die *geen ambitie* hebben om door te groeien naar de professionele top, juist vanwege het ontbreken van kunstvakopleidingen en professionele gezelschappen in Drenthe?

Vragen ten aanzien van de vier niveaus in de piramide

Talentontwikkeling kan worden opgevat als een piramide met verschillende niveaus. Aan de basis van de piramide bevinden zich de jongeren en andere burgers die mogelijk talenten hebben, aan de top de professionele beoefenaars van kunsten. Tussen deze basis en de top bevinden zich diverse niveaus die alle als elementen van talentontwikkeling kunnen worden gezien. Ten aanzien van deze niveaus kunnen met het oog op het beleid van de provincie ten aanzien van talentontwikkeling in Drenthe de volgende vier kernvragen worden gesteld:

- Niveau 1: Hoe kan worden gestimuleerd dat burgers in het algemeen en jongeren in het bijzonder naar kunst gaan kijken en de eerste stappen zetten op het pad van actieve kunstbeoefening?
- Niveau 2: Hoe kan worden gezorgd voor een aanbod van opleidingen en mogelijkheden tot kunstbeoefening, die aansluiten bij de wensen en behoeften van jongeren en burgers in het algemeen?
- Niveau 3: Hoe kan worden gezorgd voor topopleidingen in Drenthe en voldoende kansen voor talenten om zich volledig te ontplooiën?
- Niveau 4: Hoe kan ervoor worden gezorgd dat professionals, bij gebrek aan hogere kunstopleidingen en professionele gezelschappen in Drenthe, toch hun ervaring, kennis en talent (incidenteel) inzetten als bijdrage aan het kunst- en cultuurklimaat in Drenthe?

Vragen ten aanzien van de overgangen tussen de niveaus

Ook op de grensvlakken tussen de niveaus kunnen met het oog op het provinciaal beleid ten aanzien van talentontwikkeling drie kernvragen worden gesteld:

- Niveau 1-2: Op de overgang van niveau 1 naar niveau 2: Hoe kan ervoor worden gezorgd dat geïnteresseerden in kunst (muziek, dans, theater e.d.) ook een actief beoefenaar van die kunst worden?
- Niveau 2-3: Op de overgang van niveau 2 naar niveau 3: Hoe kan men (potentiële) talenten systematisch ontdekken, selecteren en doorverwijzen?
- Niveau 3-4: Op de overgang van niveau 3 naar niveau 4: Hoe kunnen potentiële toptalenten worden begeleid en doorverwezen naar de vakopleidingen en naar professionele gezelschappen?

In de volgende hoofdstukken wordt geprobeerd op basis van de interviews alvast een mogelijk antwoord op de vragen ten aanzien van de vier niveaus en de overgangen tussen de vier niveaus te formuleren.

Talent oprichter popband

Muziek zat altijd al in mijn familie. Ik heb een hele muzikale vader en daarom ben ik zelf ook met muziek begonnen. Ik heb altijd veel met muziek gedaan, de passie was er al. Op mijn vijftiende ben ik begonnen met drummen en toen ik zestien was zat ik in een jeugdbandje. Maar dat was niet professioneel en is niet te vergelijken met waar ik nu mee bezig ben. Drie jaar geleden heb ik deze band opgericht. Van te voren heb ik heel goed nagedacht over wat ik wilde. Ik wil serieuze muziek maken in een band waar alle hoofden dezelfde kant op staan. Ik ben zelf op zoek gegaan naar bandleiden. We begonnen met twee keer per week repeteren. Toen ging het ineens heel snel. Na een jaar van repeteren wonnen we de Drents Popprijs. Vanaf die tijd hebben we regelmatig optredens, ongeveer veertig per jaar. Dat komt niet alleen door het winnen van die prijs, dat helpt natuurlijk wel, maar als je niet oppast verslapt de aandacht weer. Wij zijn toch wel verwend, zo gaan wij van het ene optreden naar het ander. Wat wij doen wordt bijzonder gevonden. Toch hebben we als band alles zelf gedaan en hard gewerkt. Zo verzorg ik de marketing en promotie van de band, want je moet het wel professioneel aanpakken. Je kan het zien als een eigen bedrijf, zo druk heb ik het ermee. Je moet je als band en je muziek presenteren. Ik heb het dan ook druk met onder andere het regelen van fotografen, onderhandelen, de website en dat heeft weinig met muziek te maken. Daarnaast ontwikkelen en groeien wij als band. We geven ons elk optreden honderd procent om een intense en energieke show te geven; we spelen de tenten dan ook altijd plat.

Wij hebben als band altijd alles zelf gedaan en dat was een hele ontdekking. Toen wij begonnen hadden we totaal geen knowhow. We wisten niet waar we moesten zijn, maar zijn daar uiteindelijk wel achter gekomen. Er zijn bepaalde websites waar precies op staat wat je allemaal moet doen en waar je moet zijn, maar dat wisten wij in het begin niet. Wij hebben dan ook zelf het wiel lopen uitvinden. Dat was dan ook onze enige belemmering: we waren een beginnende band en moesten nog veel leren. Er zijn volgens mij wel genoeg initiatieven in de regio om bands te helpen. Zo zijn er verschillende wedstrijden voor bands. Ik mis alleen de samenwerking tussen de verschillende provincies. Bandjes willen ook graag buiten de regio optreden, maar dat is moeilijk te regelen. Een K&C Drenthe zou bijvoorbeeld een uitwisseling kunnen organiseren; vier bands uit Drenthe gaan in Limburg optreden en andersom.

4.5 Conclusie

Een talent moet voldoen aan vier criteria: Aanleg, Affiniteit, Ambitie en Activiteit. Bij talentontwikkeling gaat het volgens de geïnterviewden in eerste instantie om individuele beoefenaars van de kunsten; dat geldt zeker voor disciplines als beeldende kunst, schrijven, AV en ook voor dans en theater. Maar in sommige disciplines, met name koorzang en popmuziek, zou het ook moeten gaan om het ontwikkelen van talentvolle *groepen* (koren, popgroepen e.d.).

Het begrip 'talent' dient in de ogen van de betrokkenen breed opgevat te worden. Het gaat vooral om jongeren, die zich, liefst op tamelijk jonge leeftijd, kunnen ontwikkelen tot de (provinciale of landelijke) top. Maar ook bij volwassen kunstbeoefenaars is er soms behoefte aan meer mogelijkheden tot verdieping en verbreding om het aanwezige talent verder te ontwikkelen, zonder de ambitie door te laten groeien tot professioneel niveau.

Bij jonge talenten kan ook nog een onderscheid worden gemaakt in twee categorieën:

- Toptalenten die (vaak via eerstelijns centra, zoals muziekscholen, theaterscholen e.d.) doorstromen naar vakopleidingen (conservatoria, kunstacademies e.d.) en professionele gezelschappen buiten Drenthe;
- Talenten die er (vooralsnog) voor kiezen om geen professional te worden en hun talenten slechts als amateur of semi-professional te ontplooien.

Bij talentontwikkeling gaat het niet alleen om het verder ontwikkelen van de technische en vakinhoudelijke talenten op kunstzinnig gebied. Belangrijke voorwaarden om als talent door te breken zijn juist zaken als durf, uitstraling, zakelijk inzicht, financiële kennis e.d.

Talentontwikkeling moet zich daarom ook richten op het ontwikkelen van dergelijke talenten en niet alleen op de kunstvakinhoudelijke talenten.

Talent beeldende kunst

Ik was altijd al bezig met het onderwerp natuur. Ik wandelde graag en ik was altijd iets over de natuur aan het uitzoeken. Soms veranderde ik dingen in het bos en eigenlijk is er sindsdien niet zo gek veel veranderd, maar nu heet het kunst. In mijn eerste jaar van de kunstacademie kwam de ontdekking dat ik dit leuk vind en dat ik er ook goed in ben. Tijdens mijn studie ben ik met mijn kunst naar buiten getreden. Ik heb contacten gezocht met galerieën en met andere kunstenaars geëxposeerd. Na de kunstacademie heb ik een lerarenopleiding gedaan. Dat deed ik vooral om mijn vader een plezier te doen. Ook wist ik dat je het als kunstenaar financieel moeilijk kan hebben, dan is een diploma toch handig.

Na het afronden van de kunstacademie ben ik in Drenthe gaan wonen. Ik had een plan om een grote werkplaats, een soort fabriek, te creëren. Dat is uiteindelijk niet gelukt. Toch zou ik niet naar de Randstad gaan om er te werken als kunstenaar. Mijn werk heeft te maken met de natuur en dat vind je daar niet.

Beeldende kunst in Drenthe stelt op dit moment niet veel voor. Drenthe heeft iets suffigs. Er zijn wel veel 65+ers die aquarelleren, maar dat is wat anders. Aan de andere kant is het daardoor ook rustig; het is gewoon een kleinere wereld. Voordeel daarvan is dat je snel een jong talent bent en in het land der blinden is één oog koning. Daarnaast heb ik hier veel ruimte om bijvoorbeeld een groot object te maken. Niemand heeft hier last als ik 's avonds lawaai maak en dat kan in een grote stad weer niet. Drenthe moet niet de Randstad na gaan doen. Je moet je richten op iets wat de Randstad niet heeft en dan wel een lange adem hebben. Kies iets klein en pak daar groots mee uit, zoals Groningen met het Groninger Museum. Zoiets kost veel geld, maar dan heb je ook wat. De provincie zou ook wat meer geld moeten investeren. Het is moeilijk om als kunstenaar aan geld te komen. De provincie geeft maximaal 5000 euro voor een project en dat is soms echt te weinig.

Voor een kunstenaar maakt het niet uit waar hij zit: op een zolderkamer in een grote stad of op een boerderij in Drenthe. Je moet er gewoon voor zorgen dat je gezien wordt. Je moet een beetje brutaal zijn en overtuigd van jezelf. Ik ken mensen die vinden dat wat zij maken niet goed genoeg is, maar laat dat dan zien en leer van wat mensen daarover zeggen. Ook moet je steeds doen wat je zelf wilt. Zo heb ik wel eens iets gemaakt waar ik niet tevreden over was, maar ik dacht dat de opdrachtgever dat wilde. Uiteindelijk was dat niet zo en had ik beter kunnen doen wat ik eerst had bedacht en waar ik zelf wel tevreden over was.

5. Hoe verloopt de stap naar actieve kunstbeoefening?

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de onderste niveaus van de piramide van talentontwikkeling, die in het vorige hoofdstuk werd beschreven en wordt ingegaan op enkele van de vragen uit paragraaf 4.4:

- Hoe kan worden gestimuleerd dat burgers in het algemeen en jongeren in het bijzonder naar kunst gaan kijken en de eerste stappen zetten op het pad van actieve kunstbeoefening?
- Hoe kan ervoor worden gezorgd dat geïnteresseerden in kunst ook een actief beoefenaar van die kunst worden?
- Hoe kan worden gezorgd voor een aanbod van opleidingen en mogelijkheden tot kunstbeoefening, die aansluiten bij de wensen en behoeften van jongeren en burgers in het algemeen?

Met het oog op de beantwoording van deze vragen beschrijven we het huidige kunstklimaat in Drenthe (paragraaf 5.1). Vervolgens wordt gekeken welke belemmeringen en knelpunten zich voordoen (paragraaf 5.2) en welke oplossingen voor deze knelpunten worden aangedragen (paragraaf 5.3). In paragraaf 5.4 worden enkele conclusies geformuleerd. Dit hoofdstuk is gebaseerd op de interviews met circa 40 sleutelpersonen over knelpunten in de talentontwikkeling en mogelijkheden om deze knelpunten weg te nemen, alsmede de interviews met circa 15 Drentse talenten. Daarnaast is gebruik gemaakt van het recente rapport van Bureau ART over de amateurkunst in Drenthe (Vitamine C voor de kleine K, 2005).

5.1 *Het kunstklimaat in Drenthe*

Door veel geïnterviewden wordt benadrukt dat talentontwikkeling begint met een actief en stimulerend kunst- en cultuurklimaat. Juist door aanwezigheid van een actief kunstklimaat wordt de basis gelegd voor talentontwikkeling. Hoe meer mensen naar optredens, voorstellingen of evenementen gaan, hoe meer de actieve kunstbeoefening wordt gestimuleerd (onder het motto: 'zien eten, doet eten'). En hoe meer mensen actieve kunst beoefenen, hoe eerder talenten kunnen worden ontdekt.

Bij talentontwikkeling zou het volgens de geïnterviewden dus zowel om een ontwikkeling in de breedte als een ontwikkeling naar de top moeten gaan. Zo maakt een geïnterviewde de vergelijking met sport: "Het is net als bij tennis. Hoe meer jongeren gaan tennissen, hoe groter de kans dat daar talent tussen zit. Een brede basis geeft de top. Zo moet je het in de kunsten ook zien. Laat veel kinderen in aanraking komen met kwaliteit, dan komt het talent vanzelf wel bovendien." Een andere geïnterviewde: "Drenthe heeft iets nodig zoals de Groningse Nieuwe. Dat is specifiek gericht op talent. Talenten zijn er echt wel in Drenthe, ze steken vanzelf boven de rest uit. Maar er moet een klimaat worden geschapen waarin talenten zich kunnen binden en waarin ze ondersteund worden."

Een concreet voorbeeld hoe een actief kunstklimaat een voorwaarde is voor talentontwikkeling geeft de directeur van een lokaal kunstencentrum: " We hadden in ons centrum geen aanbod van breakdance, zoals dat er al jaren in de Randstad is. Daarom zijn we begonnen met een cursus breakdance. Zo'n twaalf jongeren bleken interesse te hebben, vooral juist jongeren uit kansarme milieus. Twee bleken echt talent te hebben, die zijn een vervolgopleiding in Utrecht gaan volgen. Deze twee treden nu op als docent breakdance bij ons centrum en vervullen een voorbeeldfunctie voor de andere jongeren. Dat is voor ons weer belangrijk, want die jongeren denken dat het hier suf en saai is."

Op basis van het onderzoek dat Bureau ART in 2005 in opdracht van de provincie Drenthe verrichtte, de interviews en informatie van websites e.d. komt per kunstdiscipline het volgende beeld naar voren wat betreft het klimaat van actieve kunstbeoefening in Drenthe. Onder actieve kunstbeoefening verstaan we het zelf bezig zijn met kunst (musiceren, zingen, dansen, schilderen enzovoorts) en/of het volgen van een cursus op dat gebied.

Muziek

Er zijn circa 350 koren en zangverenigingen in Drenthe. Elke gemeente en elk dorp binnen deze gemeente kent één of meerdere koren. Het betreft een diversiteit aan kerkkoren, mannenkoren, shanty koren, vrouwenkoren, jongerenkoren, kinderkoren, bejaardenkoren, popkoren, volkszangverenigingen, oratoriumverenigingen, kamerkoren en gospelkoren.

Er zijn ongeveer 115 muziekverenigingen en orkesten, variërend van het Drents Jeugdorkest en het Drents Politieorkest tot talloze harmonieorkesten, kamerorkesten, drumbands, dweilorkesten, fanfares en big bands.

Een belangrijk orkest is in dit verband het Drents Jeugd Orkest, dat uit ongeveer 60 jongeren bestaat. Het orkest repeteert regelmatig en geeft een maal per maand een concert. Ook maakt het orkest eens per jaar een reis naar het buitenland. Tijdens deze reis worden verschillende plaatsen bezocht en concerten gegeven.

Talent klarinet

Ik ben veertien jaar. Ik speel nu ongeveer zeven jaar klarinet. Ik ben begonnen met blokfluit. Na twee jaar heb ik voor de klarinet gekozen. Ik moest eens op een voorspelavond blokfluit spelen, toen hoorde ik daar iemand klarinet spelen. Dat vond ik zó mooi, dat ik voor de klarinet heb gekozen. Ik probeer zoveel mogelijk tijd aan mijn muziek te besteden. Ik krijg les op een muziekschool, zit in Apollo en in het Drents Jeugd Orkest. Ook speel ik in een ensemble.

Het is soms wel moeilijk te combineren met school. Ik zit op een school waar ik vrij veel huiswerk krijg. Ook zit ik met een lange reistijd. Ik vind het jammer dat mijn school mij daarin niet steunt. De klarinet is toch een deel van mijn leven. Maar minder huiswerk, dat zit er niet in. Mijn school heeft vooral aandacht voor sport. Ik vraag me dan af of ze ook niet zoiets voor muziek kunnen regelen. Zo kunnen kinderen die muziek leuk vinden dáárheen in plaats van naar sport.

Ik ga van muziek niet mijn beroep maken. Ik vind het echt leuk, maar als je er je beroep van maakt, moet je er elke dag mee bezig zijn. Ik ben bang dat ik er dan geen lol meer in heb. Ik zie het nu als een mooie afleiding, maar dan wel één waarmee je altijd bezig bent.

Het Jeugd Symfonie Orkest, een initiatief van de vier lokale kunstencentra, bestaat uit jongeren van 14 tot en met 24 jaar. Ongeveer één per keer maand wordt er op zaterdagochtend gerepeteerd; daarnaast zijn er ook deelrepetities onder leiding van specialisten. Vijf à zes keer per jaar wordt een concert gegeven.

Het Drents Symfonie Orkest heeft wekelijkse repetities en voert, met subsidie van de provincie, twee maal per jaar een project uit. Deze projecten staan onder leiding van een dirigent. De meeste leden van het orkest zijn tussen de 40 en 50 jaar.

Daarnaast zijn er in Drenthe ongeveer 175 pop- en rockbands, circa 25 hip hop acts, 25 zangers/ songwriters en circa 20 dance producers/ dj's (voor zover het dj's betreft die uitsluitend of voor een belangrijk deel de eigen geproduceerde muziek draaien). Bovendien is er een onbekend aantal andere muziekgroepen, zoals jazzbands.

Er zijn in Drenthe een aantal provinciale en regionale popfestivals, veelal vanuit particulier initiatief ontstaan. Opvallend is dat in 2006 ook in een aantal kleinere gemeenten in Drenthe dergelijke initiatieven zijn ontstaan. Deze festivals bieden een podium voor Drentse bands, waaronder de finalisten en de winnaar van de Drentse popprijs.

De lokale kunstcentra in Drenthe (CQ in Emmen en Coevorden, ICO in Assen, Scala Meppel en Scala Hoogeveen) bieden een veelheid aan cursussen aan op muzikaal gebied. De lokale kunstcentra kennen jaarlijks bij elkaar voor alle disciplines samen zo'n 15.000 cursisten. Vaak is het aandeel muziek in het aanbod van de lokale centra (en daarmee het aandeel cursisten muziek in de totale cursistengroep) relatief groot, mede doordat de centra zijn ontstaan uit fusies waarin de lokale muziekscholen een belangrijke partner zijn geweest. Het aanbod betreft onder meer lessen voor HaFaBra, cursussen voor diverse muziekinstrumenten (blazers, toetsen, tokkel, strijken, slagwerk), vocale cursussen (stemvorming, klassieke zangles e.d.) en andere cursussen op muzikaal gebied. Sommige cursussen worden op verschillende niveaus aangeboden (A, B, C en D). Ook kan men bij de lokale kunstcentra deelnemen aan diverse ensembles, orkesten en koren van de centra zelf; soms is daarbij ook weer een keuze tussen een A- en B-niveau.

De SAMO (Samenwerkende Muziek Organisaties Drenthe) ontplooit daarnaast algemene activiteiten om de deskundigheid en de kwaliteit te verhogen van muziekkorpsen e.d. Elk jaar maakt men daarvoor een werkplan, dat door de provincie vervolgens wordt gefinancierd: studiedagen, muziekexamens (buitenschools, met dezelfde A-, B-, C- en D-niveaus als de binnenschoolse examens van de muziekscholen), play-inns voor majorettes, majoretteopleidingen e.d.

Voor koren ontplooit SAKO (Samenwerkende Koren Drenthe) diverse activiteiten om het niveau te verbeteren, zoals workshops (bijvoorbeeld recent 'koren in beweging' over hoe koorleden moeten bewegen op een podium, hoe koorleden bladmuziek kunnen lezen als ze op het podium staan e.d.) en koorscholingen (zowel als cyclus voor allerlei koren als intensieve begeleiding van één koor).

Op het terrein van koormuziek bestaat bovendien de Noordelijke Stichting voor Koorzang & Koorscholing (zie ook hoofdstuk 7). De doelstelling van de Stichting is om een kader te scheppen voor de ontwikkeling van koorzang op hoog artistiek en muzikaal niveau in de noordelijke provincies.

Er zijn daarnaast diverse particuliere muziekdocenten en muziekscholen in de provincie actief.

Muziekverenigingen en korpsen kunnen bij Kunst&Cultuur Drenthe terecht voor advies. Kunst & Cultuur Drenthe is samen met Staatsbosbeheer organisator van het muziekfestival Music in the Woods, twee avonden symfonische muziek in de staatsbossen van Odoorn. In 2005 ondersteunde K&C de SAMO bij de realisering van het HaFaBrafestival Grand Harmony in Assen.

Tevens ondersteunt K&C de SAMO bij de ontwikkeling van cursussen, bijvoorbeeld een boekhoud- of een dirigentencursus.

De werkeenheden Popmuziek van K&C Drenthe organiseert o.a. diverse popworkshops (band coaching en cursus basiskennis P.A.-techniek). Ook ondersteunt de werkeenheden beheerders van poppodia, festivalorganisatoren en muzikanten.

Talentvolle rockband

Onze band bestaat uit vier jongens. We hebben onlangs de Drentse Popprijs gewonnen. We bestaan nog geen twee jaar. Ieder van ons heeft wel een achtergrond in de muziek. We spelen een soort Rock&Roll van nu.

We hadden vijf keer geoefend voordat we met de Popprijs meededen. We dachten echt meer van: nou, we zijn het voorprogramma en de rest van de bands gaan strijden tegen elkaar. Toen we wonnen waren we verrast. We spelen lekker en hebben best al een publiek opgebouwd. Blijkbaar was dat het succes.

Nu we de prijs hebben gewonnen krijgen we een bandcoach, drie studiodagen en optredens op verschillende festivals. Van Kunst&Cultuur Drenthe hebben we de bandcoach gekregen. Daarmee gaan we nu ook de studio in. Binnenkort is hopelijk de demo klaar. We zijn nu veel bezig met het opnemen van nieuwe nummers. We hadden maar een half uur repertoire.

We hebben veel advies gekregen van een andere band hier in Meppel. Onze zanger kent die band goed en ze hebben ons veel geadviseerd. Verder zitten we nu wel echt in het bandwereldje en horen we het als er iets georganiseerd wordt. Voor de Drentse popprijs waren we absoluut nog niet bekend of ontdekt. Veel bandjes die hebben talent, maar laten zich niet horen en weten ook niet van de open podia die er zijn of de activiteiten die georganiseerd worden. En als er dan wat gebeurt, dan wordt er zeer weinig aan promotie gedaan. Dat schiet niet op.

Wat ons is opgevallen, is dat we weinig steun hebben gehad. We krijgen dus wel af en toe via de popconsulent van Kunst&Cultuur Drenthe leuke optredens, maar verder gebeurt er niet zo veel in Drenthe. Volgend jaar wint weer een nieuwe band de Popprijs en dan staan we er weer alleen voor. Volgens ons wordt er niet verder gedacht.

Dans

Er zijn zo'n 30 dansgroepen in Drenthe, variërend van volksdansgroepen tot groepen voor moderne dans.

Bij de lokale kunstencentra is er een veelheid aan cursussen, van klassiek ballet tot jazzdance en van streetdance tot tapdance. In danswerkplaatsen werken dansers samen met een choreograaf om dansstukken te maken. Sommige danscursussen kennen verschillende niveaugroepen.

Er zijn bovendien circa 170 particuliere dansscholen in Drenthe, die soms opleidingen op hoog niveau aanbieden. Voor dans is het relatieve aandeel van particuliere opleidingen veel groter dan voor muziek, waar de muziekscholen (bij de lokale kunstencentra) een stevige positie hebben.

Kunst & Cultuur Drenthe stimuleert de amateur-dans in de provincie Drenthe door opleidingen/workshops aan te bieden en podia te creëren. Tevens ondersteunt K&C docenten die bezig zijn met een productie, bijvoorbeeld door het geven van choreografieadvies, het maken van lichtplannen, etc. Concrete activiteiten zijn onder andere:

- Het organiseren van het festival DansOntmoeting een tweejaarlijks dansfestival voor amateur-dansers in Drenthe.
- Realisering van DansWerkplaatsen in Drenthe: jongeren maken o.l.v. een professioneel danser/choreograaf een productie.
- Advisering van dansdocenten.
- Ontwikkeling van een MSN-site in samenwerking met dansdocenten.

Toneel

Er zijn circa 250 actieve toneelgezelschappen en Rederijerskamers, inclusief enkele cabaret- en revuegroepen. Er zijn slechts enkele (semi-)professionele gezelschappen. Zo programmeert en produceert de Stichting Lege Ruimte (semi)professionele theatervoorstellingen in en vanuit Theater De Schalm (ICO) in Assen of op locatie. Het gaat vooral om voorstellingen van jonge, avontuurlijke theatermakers en groepen, voorstellingen die in het aanbod van de vier Drentse schouwburgen nagenoeg ontbreken.

De PeerGroup, sinds 2004 gevestigd in Veenhuizen, maakt voorstellingen op locatie (in schuren of in de buitenlucht, op schepen en in verlaten bedrijfsgebouwen). In de loop van de jaren verzamelde PeerGroup een vaste groep theatermakers en medewerkers om zich heen.

Op lokaal niveau zijn er verschillende toneelverenigingen. De bekendste in Drenthe is wel de Toneelvereniging Diever met het jaarlijkse Shakespearetheater.

De lokale kunstencentra kennen Jeugdtheaterscholen waarin leerlingen van 8 tot 20 jaar kennismaken met toneel. Binnen deze theaterscholen zijn er verschillende niveaugroepen, productiegroepen en musicalgroepen. Voor volwassenen zijn er onder andere cursussen toneel, clownerie en grimeren. Ook kennen de lokale kunstencentra theaterwerkplaatsen, doorgaans voor leerlingen van 18 tot 28 jaar.

Ook Kunst & Cultuur Drenthe zet zich in voor de ontwikkeling van het Drentse amateurtoneel. Activiteiten zijn onder andere:

- Het verzorgen van cursussen en workshops, zoals de Regieopleiding.
- De organisatie van een reizend jongerenfestival 'Het zit geramd' door de provincie Drenthe.
- Het ondersteunen van amateurverenigingen in de regie en organisatie.
- Het ontwikkelen, programmeren en coördineren van evenementen.
- Het organiseren van wagenspelen en buitentheaterdagen.

Een belangrijk nieuw initiatief zijn de Theaterwerkplaatsen. In Assen is een pilot gestart. Bij succes zal het initiatief worden verbreed naar andere gemeenten in Drenthe. K&C Drenthe besteedt bijzondere aandacht aan poppentheater. Zo stond K&C Drenthe aan de wieg van het Internationaal Poppenfestival in Meppel. Dit festival vindt één keer in de twee jaar in Meppel plaats met nationale en internationale poppenspelers.

Beeldend

Naar schatting van het Centrum voor Beeldende Kunst (CBK) in Drenthe wonen en/of werken er meer dan 245 professionele kunstenaars en vormgevers. Het CBK beheert een uitgebreide documentatie van de kunstenaars en vormgevers in Drenthe en brengt kunstenaars, kunst en publiek met elkaar in contact.

Er is een groot maar onbekend aantal amateur beeldend kunstenaars in Drenthe actief.

De lokale kunstencentra hebben een zeer divers aanbod van cursussen op het terrein van schilderen, tekenen, keramiek e.d.

Multimedia/ video/ fotografie

Er zijn circa 15 foto-, film- en videoclubs in Drenthe.

De lokale kunstencentra hebben een aanbod van cursussen (digitale) fotografie, video, videoclipen maken, webdesign en korte speelfilms maken.

K&C Drenthe heeft onlangs een consulent Nieuwe Media aangesteld en ondersteunt onder andere de totstandkoming van cross overs (bijvoorbeeld tussen video- en computerkunstenaars met popmuzikanten, dansers en theatermakers).

Nova-Noord, een koepelorganisatie van een aantal film- en videoclubs in het noorden van het land, organiseert regelmatig wedstrijden. De leden krijgen dan een opdracht en hebben dan ongeveer een maand de tijd om, met zijn tweeën of drieën, een korte film te maken. Nova-Noord organiseert ook regelmatig een open podium voor mensen die hun materiaal aan een breder publiek willen vertonen. Er is dan een jury die de werkstukken beoordeelt. Nova-Noord houdt zich ook bezig met het opleiden van leden. Er is een à twee keer per jaar een kadercursus, waar elke aangesloten club twee leden voor inschrijft.

Literair

Er is een groot maar onbekend aantal amateur-schrijvers in Drenthe actief.

De lokale kunstencentra bieden enkele cursussen aan op het gebied van schrijven, zoals Prozaschrijven of Creatief schrijven.

Onderwijs

Tot slot dient het onderwijs te worden genoemd. In het primair onderwijs, ook in Drenthe, is er een toenemende aandacht voor cultuureducatie. Vaak organiseren scholen per groep per jaar 1, 2 of meer culturele activiteiten; te denken valt aan een bezoek aan een museum, het bijwonen van een theatervoorstelling of het zelf maken van een videoclip.

K&C Drenthe voert voor 8 van de 12 Drentse gemeenten een Kunstmenu uit en drie gemeenten werken met een Podiumplan. In een Kunstmenu worden leerlingen in aanraking gebracht met de kunstdisciplines dans, muziek, beeldende kunst, literatuur, drama en audiovisuele kunst. In een Podiumplan ligt de nadruk op het kijken naar professionele voorstellingen op het gebied van dans, drama en muziek.

In andere gemeenten worden culturele activiteiten lokaal georganiseerd, zoals in Emmen (waar het lokale kunstencentrum CQ samenwerkt met Theater de Muzeval, het CBK en de Bibliotheek) en in Hoogeveen (gecoördineerd vanuit de openbare bibliotheek Hoogeveen). Doordat lokale kunstencentra, ook in Drenthe, steeds actiever worden op het terrein van cultuureducatie in het onderwijs, nemen ook de mogelijkheden toe om jongeren via school te interesseren voor het volgen van een cursus aan één van de lokale kunstencentra.

In het voortgezet onderwijs is het vak CKV (Culturele en Kunstzinnige Vorming) ingevoerd in de bovenbouw. In de onderbouw wordt meestal meer traditioneel lesgegeven in vakken als Tekenen, Muziek of Handvaardigheid. Waarschijnlijk mede door de CKV-bonnen en cultuurvouchers voor de onderbouw worden op de meeste scholen voor voortgezet onderwijs allerlei binnenschoolse en buitenschoolse culturele activiteiten voor de leerlingen georganiseerd.

Een toenemend aantal culturele instellingen biedt zelfstandig educatieve programma's aan het onderwijs aan, zowel aan het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs.

Talent Dans

Ik ben vijftien jaar. Ik dans eigenlijk al vanaf mijn vierde. Mijn moeder zat altijd op dansen en heeft me gewoon een keer opgegeven. Ik zit op school, in 3 Havo, en ik doe de vooropleiding Dans. Ik was eigenlijk altijd al heel erg met dansen bezig. Ik deed heel goed mijn best. De docente van de dansschool vroeg me op een gegeven moment of ik niet in de showgroep wilde. Dat betekent dat ik extra lessen in de week zou gaan volgen. Nou dat wilde ik wel. Nu volg ik nog steeds twee lessen, klassiek en jazz. Daarnaast doe ik de vooropleiding in Groningen. Dat begint vrijdagavond van zes tot tien uur en zaterdag van negen tot twee uur.

Mijn vader is zo lief, want hij brengt me elke vrijdag naar Groningen en weer terug. En zaterdag hetzelfde. Ik ben op vrijdagavond pas om twaalf uur thuis en moet op zaterdagochtend alweer om kwart over zeven in de auto zitten. Dan ben je best moe hoor.

Ik wilde altijd al naar de dansacademie. Toen zei een docent ineens: 'moet je geen auditie gaan doen'? Zij heeft ook op de dansacademie gezeten en dacht dat ik het wel zou kunnen. Nou, toen werd ik aangenomen. Ik ging in mijn eentje erheen en was echt ontzettend zenuwachtig, maar het is me gelukt! De eerste schooldag was ik zo zenuwachtig dat ik zelfs moest overgeven. Maar ik heb doorgezet en ben nu superblij dat ik dat heb gedaan. Het is zwaar maar heel erg leuk.

5.2 De belemmeringen en knelpunten

In de interviews met de sleutelpersonen worden een aantal belemmeringen en knelpunten genoemd, waar het gaat om het kunstklimaat in Drenthe.

1. Het ontbreken van een stimulerend kunstklimaat

Ondanks het op het eerste gezicht rijke amateurkunstklimaat in Drenthe, zoals we dat in de vorige paragraaf schetsten, menen verschillende gesprekspartners dat het kunstklimaat in Drenthe tamelijk mager is of in elk geval verbetering verdient juist met het oog op talentontwikkeling. Zo zegt iemand uit de wereld van de dans: "Het ontbreekt in Drenthe aan een activerend kunstklimaat. Dat is een voorwaarde voor talentontwikkeling. Als je echt wilt dansen, moet je naar Arnhem of Utrecht. We hebben daardoor de grootste moeite om in Drenthe een goede dansdocent te krijgen. Want zo'n docent wil op niveau kunnen lesgeven in een omgeving waar hij of zij op de hoogte kan blijven van ontwikkelingen, voorstellingen kan bezoeken e.d. De meeste goede docenten blijven daarom in de Randstad. Het is een 'kip of ei' situatie: voor talenten heb je een rijke kunstomgeving nodig en om die rijke omgeving te krijgen heb je getalenteerde mensen nodig."

Anderen wijzen in dit verband op het ingetogen en weinig uitbundige karakter van de inwoners van Drenthe. Zo zegt iemand: "Een actief kunstklimaat is heel belangrijk. Dat is nog onderontwikkeld in Drenthe. Dat heeft ook te maken met het karakter van de Drenten. Als je dat bijvoorbeeld vergelijkt met een provincie als Limburg, waar er allerlei optredens en concoursen zijn. Ik heb hier bij een Open Dag moeite om een paar muziekkorpsen zo gek te krijgen dat ze komen spelen. Ze treden niet zo gauw naar buiten, hier in Drenthe, laat staan dat ze ambities aan de dag leggen om beter te worden dan anderen. Hier durven maar weinig mensen de kop boven het maaiveld uit te steken."

Een dirigent: "We hebben soms moeite om kwaliteit te vinden. De jongeren moeten nu eenmaal wel aan een bepaalde kwaliteit voldoen om in ons orkest te komen. Maar als zij nooit in aanraking komen met muziek, dan komen ze ook nooit in een orkest."

Een leider van een koor: "Een belangrijk knelpunt in Drenthe is dat je vocaal of muzikaal talent niet zo snel tegenkomt. Er is niet echt een groot, bekend podium. Als dat er niet is, dan zien de mensen de talenten ook niet. Er zijn ook erg weinig concertzalen. Cultuur in Drenthe heeft in mijn ogen meer met erfgoed te maken, er gebeurt niets structureels op podiagebied."

2. Het aanbod van de lokale kunstencentra

Sommige gesprekspartners wijzen op het nogal traditionele aanbod van de lokale kunstencentra. Zo zegt iemand: "Het aanbod van cursussen en opleidingen aan de eerstelijns centra is heel aardig, maar nogal traditioneel. Het is toch vooral bedoeld voor jongeren en volwassenen uit de hogere klassen. Dat verandert maar heel langzaam. Er zijn maar weinig cursussen op het gebied van popmuziek, breakdance en dergelijke." Vanuit de lokale kunstencentra wordt dit ook wel herkend: "Als je ziet wie hier als cursisten komen, dan zijn we inderdaad vooral gericht op de middenklasse en de hogere klassen. Dat proberen we wel te veranderen, maar dat kan alleen maar heel geleidelijk." Bovendien is het beleid van de kunstencentra, onder invloed van de prestatieafspraken die de centra met de gemeenten maken in het kader van financiering, meer gericht op de ontwikkeling in de breedte van het aanbod dan op de ontwikkeling (met gemeentelijke subsidies) van een smal maar diep aanbod voor een beperkte groep talenten. Gemeenten leggen nu eenmaal (en begrijpelijk) in hun beleid het accent op de toegankelijkheid van gemeentelijke voorzieningen voor zoveel mogelijk burgers.

3. Culturele activiteiten in het onderwijs

Ondanks de toename van het aantal culturele activiteiten in het onderwijs en de groeiende aandacht voor cultuureducatie op de scholen, maakt het onderwijs nog weinig gebruik van de mogelijkheden die er zijn om zich te profileren op het gebied van cultuur. Zo zegt een geïnterviewde: "Het probleem is dat er veel kinderen zijn met aanleg, maar als zij niet worden gestimuleerd door de school, dan komt dat er nooit uit. Kinderen moeten wel in aanraking komen met bijvoorbeeld zang om erachter te komen dat zij talent hebben. Scholen doen volgens mij te weinig op dit gebied. Sommige scholen zijn er wel mee bezig, maar dat is sporadisch en het niveau ligt laag."

Een ander: "Wij vinden dat middelbare scholen veel te weinig doen aan het stimuleren van talent. Scholen hebben direct contact met de doelgroep van talentontwikkeling, maar ze doen er weinig tot niks mee. Dat vinden wij erg jammer."

Iemand uit de wereld van de vocale muziek: "Scholen zijn belangrijk. Scholen willen wel, maar hebben vaak geen tijd of geld. Scholen ontwikkelen wel eens een leuke musical, maar dat is vaak op het niveau van K3. Er is niet echt sprake van kwaliteit."

Zo kent het Ministerie van OCW een financiële regeling voor cultuurscholen in het voortgezet onderwijs. Geen enkele school in Drenthe maakt echter voor zover bekend gebruik van deze regeling. Slechts weinig scholen gaan speciale relaties aan met culturele instellingen, zoals dat wel elders in Nederland gebeurt. Zo is in Amsterdam het Adoptietraject gestart, een samenwerking van het Berlage Lyceum en het Montessori Lyceum Amsterdam met de Toneelgroep Amsterdam. Het betreft een meerjarig programma waarbij leerlingen gedurende enkele jaren intensief kennismaken met het theater. De leerlingen krijgen de mogelijkheid jaarlijks bij Toneelgroep Amsterdam te gast te zijn. Ieder jaar bezoeken ze een voorstelling en nemen ze deel aan een speciaal voor hen ontwikkeld programma. Ieder jaar verdiept het traject zich. Het hoogtepunt van het meerjarige traject is een voorstelling van de leerlingen samen met medewerkers van Toneelgroep Amsterdam ('Juniorproductie') die jaarlijks in de Stadsschouwburg Amsterdam wordt opgevoerd. Daarmee worden niet alleen de scholieren bereikt, maar ook hun ouders en vrienden.

Een ander interessant voorbeeld is in Friesland te vinden. Daar werkt het Bornego College in Heerenveen samen met het Centrum voor de Kunsten A7 in Heerenveen. Leerlingen CKV-3 kunnen aan de muziekschool instrumenten leren bespelen: akoestische gitaar, saxofoon, toetsen of zang. De lessen op de muziekschool worden gegeven op de laatste uren van het rooster van het Bornego College, zodat leerlingen niet 's avonds nog eens terug hoeven te komen voor muzieklessen.

5.3 De mogelijke oplossingen

In het verlengde van deze knelpunten worden door de geïnterviewden de volgende oplossingen gesuggereerd:

Stimulering kunstklimaat

De provincie Drenthe zou in het kader van talentontwikkeling ook aandacht moeten besteden aan de stimulering van het kunstklimaat in de provincie. Dit kan door het organiseren van festivals en andere evenementen, het faciliteren van optredens en dergelijke. Zo zegt iemand: "Die festivals die er nu in de provincie zijn, zou je moeten koesteren als overheid. Dergelijke initiatieven zijn in bijna alle gevallen één van de weinige podiamogelijkheden voor onder andere lokaal talent en lokale bezoekers."

Verbreding aanbod

De lokale kunstcentra zouden hun aanbod nog verder moeten vernieuwen en verbreden, zodat met name ook jongeren uit gezinnen die niet regelmatig met kunst en cultuur in aanraking komen het aantrekkelijk vinden om actief te worden.

Zo merkt iemand op: "Volgens mij zouden de vier centra hun aanbod veel beter moeten promoten. Ze werken nog nauwelijks samen op dit gebied. Er is in Drenthe niet eens een gemeenschappelijke website waarop al het aanbod van de kunstcentra is gebundeld. Dat zou toch een eerste stap kunnen zijn."

Talent koorzang

Toen ik Algemene Muzikale Vorming volgde zei mijn docent tegen me dat ik een goede stem had. Hij kende wel een goed koor. Zo ben ik bij het koor gekomen. Daar zing ik al een hele poos nu. Ik heb eerst Atheneum gedaan en nu zit ik in het tweede jaar van het Conservatorium in Groningen. Ik volg de docent-muziekopleiding.

Ik besepte pas laat dat ik echt een goede stem had. Ik ben meer ontdekt door anderen. Toen ik ongeveer acht was, speelde ik blokfluit en zong. Ik merkte wel dat dat niet moeilijk voor me was. Er was niet veel in de buurt, wel wat zangclubjes, maar niks met klassieke muziek. En die richting wilde ik uit. Zo kwam ik in Drenthe bij het koor. Toen ik ongeveer twaalf was, mocht ik ook solo gaan zingen en kreeg ik operales.

Tegelijkertijd leerde ik saxofoon. Het is algemeen bekend dat zangers geen ritmegevoel hebben. Doordat ik tien jaar saxofoonles heb gehad, heb ik wel ritme gevoel. Dat werkt ontzettend in mijn voordeel. Ik ben vorig jaar gestopt met saxofoon spelen, want ik wil me vooral op mijn zang richten. Ook vergt mijn studie veel tijd van me, het is vrij zwaar. Doordat ik uitgedaagd werd door de dirigent van het koor kwam ik steeds verder. Optredens voor de Nationale Reisopera, meewerken aan een solisten-cd, ik kreeg veel kansen om op te treden. Ik heb veel geluk gehad.

De dirigent heeft me op een gegeven moment gezegd dat ik naar het conservatorium moest gaan. Hij vond dat het tijd werd dat ik les kreeg van een andere docent, omdat hij het idee had dat hij me niks meer kon leren. Ik word nu heel breed opgeleid. Zo krijg ik straks ook makkelijker werk. Na mijn studie wil ik heel graag uitvoerend musicus worden en dus de aparte klassieke-zangopleiding gaan doen. Maar nu, ik ben negentien, zijn mijn stembanden nog niet volledig ontwikkeld. Dat duurt tot je 24^{ste} ongeveer. Dus het leek me niet verstandig om nu al met de klassieke opleiding te beginnen.

Als ik terugkijk dan vond ik het heel vervelend dat mijn ouders drie maal in de week drie kwartier heen en terug moesten rijden om me naar het koor te brengen. Er was niks dichtbij, dus dat was vervelend. Dat kan denk ik wel een drempel zijn voor jongeren om ermee te beginnen. Mijn ouders hebben me op een gegeven moment gevraagd: 'Wil je dit wel echt? Want het is een hele opgave voor ons.' Maar ze hebben doorgezet en daar ben ik heel blij mee.

Aandacht voor kunst in onderwijs

Scholen voor primair en voortgezet onderwijs zouden meer moeten worden gestimuleerd om zich op cultuur te specialiseren. Er zouden meer coalities tot stand moeten komen tussen scholen (voor voortgezet onderwijs) en culturele instellingen, zodat leerlingen uitgedaagd worden kunst niet alleen receptief te beoefenen (dat wil zeggen optredens en tentoonstellingen bij te wonen of films te zien en daarover een verslag te schrijven) maar ook actief. De provincie zou moeten inventariseren over welke mogelijkheden zij beschikt om het totstandkomen van dergelijke coalities te stimuleren.

Zo stelt iemand voor: "Je moet kinderen in contact brengen met bijvoorbeeld zang, zodat zij zich kunnen ontplooiën. Scholen zouden bijvoorbeeld workshops kunnen organiseren voor hun leerlingen. Laat de kinderen zelf beslissen wat zij leuk vinden en stimuleer ze daarin. Geef ze de kans. Het is wel belangrijk dat de mensen die dergelijke workshops geven ook echt bekwaam zijn. Scholen hebben hier natuurlijk wel geld en tijd voor nodig. Zo kun je ook de ouders bereiken. Zij zijn degenen die hun kind moeten stimuleren. Laat bijvoorbeeld als school de kinderen een project uitvoeren, bijvoorbeeld een toneelstuk waarin de kinderen ook zingen, en nodig dan de ouders uit om te kijken."

Een ander zegt in dit verband: "Je zou het scholen makkelijker moeten maken om iets aan kunst en cultuur te doen. Vaak moet je nu ver van tevoren subsidies aanvragen. Dat werkt vaak niet. Scholen en ook kunstenaars zijn daar niet zo ver tevoren mee bezig. Scholen moeten de kans krijgen om kwaliteit in huis te halen. Ze moeten met kunstenaars kunnen werken. Ook hier geldt: er moet wel iemand voor de klas staan die talent kan spotten. Ik vind dat je kinderen zwaar onderwaardeert als je een juf voor de klas zet die niet kan zingen en de zangkwaliteiten van kinderen niet kan beoordelen. Talent kan een normale juf niet herkennen. Je moet natuurlijk wel oppassen dat er geen vakidioten voor de klas komen te staan: er zijn genoeg zangers en genoeg pedagogen, maar het moet een combinatie van die twee zijn."

Een dirigent geeft op basis van eigen ervaringen aan, dat door aandacht in het onderwijs jongeren ook gestimuleerd worden aan actieve kunstbeoefening te doen: "Ik heb wel eens op een basisschool het vak blaasmuziek gegeven. Dat zorgde ervoor dat veel jongeren lid werden van een blaaskorps. Je moet ze in contact brengen met muziek, dan gaan ze er ook wat mee doen."

5.4 Conclusie

Een rijk en actief kunstklimaat is een essentiële voedingsbodem voor de ontwikkeling van talenten. Zoals in de sport topsportbeleid alleen kan worden uitgevoerd in samenhang met breedtesportstimulering, zo is een actief cultureel leven in Drenthe een voorwaarde voor het kunnen ontdekken en stimuleren van talenten. De gesprekspartners zien juist hierin ook een belangrijke taak voor de provincie weggelegd, omdat de gemeenten zich in hun beleid vooral richten op een bredere toegankelijkheid van voorzieningen voor diverse bevolkingsgroepen in plaats van op een selecte groep van talenten.

De situatie verschilt echter per discipline. De muzieksector is de allergrootste sector, zowel qua actieve beoefening als qua opleidingen. Deze opleidingen worden voor een belangrijk deel verzorgd door de muziekscholen van de lokale kunstencentra. Knelpunt is onder andere het nogal traditionele aanbod van muziekopleidingen. Bij de discipline Dans worden de opleidingen juist voor een belangrijk deel verzorgd door particuliere dansscholen. In de beeldende kunst zijn er als enige sector veel professionele beoefenaars, maar is er nauwelijks zicht op amateur-beoefenaars; de opleidingen bij de kunstencentra worden vrijwel uitsluitend gevolgd door ouderen, voor jongeren is er nauwelijks een aantrekkelijk aanbod. De discipline nieuwe media krijgt nog weinig aandacht, terwijl deze discipline waarschijnlijk veel kansen biedt om jongeren te interesseren voor actieve kunstbeoefening.

Volgens de geïnterviewden kan er nog meer aandacht aan kunst in het onderwijs worden gegeven. Dat geldt zowel voor het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs. Bovendien zouden de lokale kunstencentra hun aanbod moeten vernieuwen, verbreden en bundelen.

Talent beeldende kunst

In 2005 ben ik afgestudeerd aan Academie Minerva Groningen. Tijdens deze studie heb ik ook een docentopleiding gevolgd. Ik geef nu les. Zo zorg ik voor brood op de plank. Het liefst zou ik alleen met tekenen en schilderen bezig zijn, maar dat wil nog niet lukken. Na mijn studie heb ik mijn werk regelmatig geëxposeerd in Assen en Groningen, maar ik heb nog niets verkocht. Ik vind het ook lastig om dat aan te pakken. Tijdens mijn studie is hier te weinig aandacht aan besteed. Ik doe nu mijn best om goed werk te maken en heb daarnaast contacten met het CBK Drenthe; daar kan ik om advies vragen. Sinds kort heb ik ook contact met het Drents Museum. Ik ben er wel achtergekomen dat als je niets doet, er ook niets gebeurt. Het is wel jammer dat Drenthe weinig doet met jonge kunstenaars. Veel kunstenaars die ik ken gaan dan ook naar het Westen of naar Groningen. In Groningen zijn leuke exposities, is men vernieuwend bezig en gebeurt veel meer. Drenthe heeft wat dat betreft een traditioneel karakter. Voor mijn kunstenaarscarrière zou ik het wel overwegen om naar Groningen te gaan. Zo is er in Drenthe nauwelijks atelierruimte. Ik werk nu thuis, maar dat is niet fijn. Het zou mooi zijn als er een pand beschikbaar wordt gesteld voor kunstenaars in Drenthe.

6. Hoe verloopt de stap naar verdere talentontwikkeling?

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de stap van actieve kunstbeoefening naar talentontwikkeling. We gaan daarbij in op twee van de kernvragen die in paragraaf 4.4 werden geformuleerd:

- Hoe kan men (potentiële) talenten systematisch ontdekken, selecteren en doorverwijzen?
- Hoe kan worden gezorgd voor topopleidingen in Drenthe en voldoende kansen voor talenten om zich volledig te ontplooien?

In paragraaf 6.1 gaan we eerst in op de mogelijkheden die er nu al in Drenthe zijn voor talenten en de activiteiten die worden ontplooid om (potentiële) talent te ontdekken en te begeleiden. Vervolgens wordt gekeken welke belemmeringen en knelpunten zich voordoen in de talentontwikkeling (paragraaf 6.2) en welke oplossingen voor deze knelpunten worden aangedragen (paragraaf 6.3). In paragraaf 6.4 worden enkele conclusies geformuleerd. Dit hoofdstuk is gebaseerd op de interviews met circa 40 sleutelpersonen over knelpunten in de talentontwikkeling en mogelijkheden om deze knelpunten weg te nemen, aangevuld met de interviews die bij talenten werden afgenomen (zie kaders) en informatie uit documenten zoals jaarverslagen en werkplannen.

6.1 De huidige talentontwikkeling in Drenthe

Er vinden veel activiteiten in Drenthe plaats die als bijdrage aan talentontwikkeling kunnen worden beschouwd. Veel van de gesprekspartners geven aan, dat – afhankelijk van de definitie van ‘talent’ en ‘talentontwikkeling’- een deel van hun activiteiten te beschouwen zijn als bijdrage aan talentontwikkeling. Het gaat dan om allerlei cursussen, wedstrijden, workshops en optredens. Per discipline geven we een (zeker niet uitputtend) overzicht van hetgeen reeds in Drenthe op het terrein van talentontwikkeling plaatsvindt.

Multidisciplinair

Allereerst dient de Kunstbende te worden genoemd, die ook in Drenthe actief is. Deze organiseert jaarlijks de wedstrijd Kunstbende, die uit veertien voorrondes bestaat. Deze voorrondes vinden door het hele land plaats. Alle geïnteresseerde jongeren van 13 tot en met 19 jaar kunnen zich in oktober en november voor de wedstrijd opgeven. Kunstbende kent de volgende categorieën: Muziek, Dans, Taal, Film, Expo, Theater, Alles mag en Web-/Gamedesign.

In aanloop naar de voorrondes worden diverse activiteiten georganiseerd, zoals workshops, waar jongeren aan mee kunnen doen. Voor de winnaars van de voorrondes worden, in aanloop naar de finale, ook weer workshops en optredens georganiseerd. Daarnaast is er een trainingsweekend voor alle finalisten. Voor de winnaars van de finale is er nog een natraject; in dit natraject worden de winnaars voor festivals uitgenodigd en worden optredens georganiseerd.

Met deze en andere activiteiten wil de Kunstbende dat jongeren kunst en cultuur ontdekken en zich ontwikkelen. Daarnaast vindt de Kunstbende het belangrijk dat jongeren ook in aanraking komen met andere disciplines. Om Kunstbende onder de aandacht te brengen wordt een uitgebreide promotietour gehouden langs scholen door het hele land, ook in Drenthe.

Muziek

Op landelijk niveau is er onder andere de Stichting Vocaal Nederland. De Stichting is opgericht om talentvolle kinderen en jongeren, van 6 tot en met 26 jaar, op te sporen in Nederland en ze te begeleiden bij hun ontwikkeling. De Stichting heeft drie koren: het Nationaal Kinderkoor, het Nationale Jeugdkoor en het Jongenskoor. De Stichting opereert ook in Drenthe. Er worden regelmatig audities gehouden. Een commissie selecteert talenten en test of een talent ontwikkelingspotentieel heeft. Elk jaar volgt er een nieuwe test. Er wordt dan individueel gekeken wat er bereikt is en wat de verdere mogelijkheden zijn. Tijdens de koorrepetities en lessen worden de leerlingen gevormd. Door ervaring op te doen in het buitenland en door contacten met bekende musici en zangpedagogen ontwikkelen de leerlingen zich verder. Voor het Jeugdkoor worden ook gastdirigenten uitgenodigd, die internationaal zijn gescout en een niveau hebben dat ver boven het Nederlandse gemiddelde ligt.

Mijn zoon is tien jaar oud. Hij is begonnen met zingen toen hij vijf jaar was. Ik heb hem meegenomen naar de vooropleiding van het Rhoder Jongenskoor en op zijn zevende jaar mocht hij bij het concertkoor en volgde hij de opleiding tot solist. Hij zingt nu in een opera. Ik heb zelf conservatorium zang en piano gedaan dus mijn zoon en dochter hebben van jongs af aan veel muziek gehoord en gespeeld. Mijn zoon heeft een goed gehoor, dat zagen we al heel vroeg. Vanaf zijn derde heeft hij al pianoles. Hij zingt alles na en leest noten van blad. Ik werk zelf ook met kinderen en begeleid mijn zoon ook met zijn huiswerk. Een probleem vormt het vervoer. We moeten een uur heen en terug rijden naar het koor. Ze oefenen soms drie maal in de week. Maar wij kunnen maar één maal per week. Daarnaast begeleid ik hem dus, dat gaat prima zo. Hij moet ook wel kind kunnen blijven. Een uur in de auto zitten vindt hij helemaal niks. Maar ja, je moet er wat voor over hebben. Hij zingt heel graag solo, het is echt een solist. Soms als je ook af en toe naar Dordrecht moet, dan gebeurt het wel dat je denkt: 'Is dit nu de bedoeling?' Maar hij vindt het zó leuk en dat maakt het alles wel waard. Ik zou hem het liefste bij een echte goede leraar zetten. Die zitten helaas allemaal in het Westen.

De vier lokale kunstencentra in Drenthe (en de SAMO, de samenwerkende muziekorganisaties in Drenthe) bieden aan jongeren een breed spectrum aan muziekopleidingen. Doordat veel muziekopleidingen A-, B-, C- en D-niveaus kennen, is er al in zekere zin sprake van een vorm van talentontwikkeling, want het zijn alleen jongeren met een zeker talent die examens op C- en D-niveau afleggen.

De vier kunstencentra proberen daarnaast met de middelen die men in huis heeft extra aandacht te besteden aan bijzondere talenten op muzikaal gebied: iets meer theoretische verdieping, extra repetities, wat meer oefening in samenspel, zodat een talentvolle leerling meer wordt geboden dan de normale 20 of 25 minuten les. CO Emmen trekt daarnaast voor talentontwikkeling in muziek (en andere disciplines) uit eigen middelen een bedrag uit om talenten iets extra's te bieden. Daarnaast proberen de lokale kunstencentra de (ouders van de) leerling te interesseren voor een breder aanbod: een aanvullende cursus, het bespelen van een tweede instrument of iets dergelijks. Ook geeft de docent de leerling vaak bovengemiddelde opdrachten om in te studeren. Bovendien wordt gestimuleerd dat jongeren met talent in een ensemble gaan spelen. Daartoe worden talenten verwezen naar eigen ensembles of naar bijvoorbeeld het Drents Symfonie Orkest, het Drents Jeugd Orkest of het Drents Harmonie Orkest.

ICO in Assen heeft voor muziek een apart traject voor talentvolle leerlingen. Het zijn de docenten die talentvolle leerlingen uitnodigen om zich in te schrijven. Elk jaar stromen uit deze groep circa 4 jongeren door naar het conservatorium. De deelnemers aan het traject bij ICO krijgen een pakket van 30 minuten (12-15 jaar) of 40 minuten (15-25 jaar) les per week, theorielessen, groepslessen en deelname aan koor of orkest. Leerlingen moeten een toelatingsexamen doen; ook vinden er voortgangsexamens plaats.

Bij de muziekverenigingen in Drenthe komt het voor dat een dirigent of docent merkt dat er iemand met bovengemiddeld talent in het orkest zit. Zo'n talent wordt dan gestimuleerd daar meer mee te doen. De talenten worden bijvoorbeeld doorverwezen naar het Drents Jeugd Orkest, het Jeugd Symfonie Orkest, het Drents Fanfareorkest of het Drents Harmonieorkest, omdat deze orkesten een niveau hebben dat hoger ligt dan dat van de andere muziekverenigingen. Bovendien worden talenten getipt als solist; in de muzieksector is dat een belangrijke manier om talenten verder te ontplooiën. Soms ontwikkelen talenten zich tot (plaatsvervangend) dirigent.

Het Jeugd Symfonie Orkest houdt twee keer per jaar een talentenjacht. Geïnteresseerde jongeren mogen dan auditie doen. De dirigent (die blazer is) en verschillende specialisten in slagwerk, strijkers en dergelijke selecteren de talenten. Ook voor de leden van het orkest wordt aan talentontwikkeling gedaan. Talentvolle leden mogen solo's spelen tijdens concerten. Ook zijn er groepjes die veel samen spelen; die mogen soms laten horen dat ze meer kunnen dan alleen onderdeel zijn van het orkest.

Het Haydn Muziek Festival organiseert elk jaar een muziekfestival waar kinderen tot en met 12 jaar aan mee kunnen doen die tenminste twee jaar les hebben gehad op een instrument. De kinderen die deelnemen, mogen een stukje spelen en worden beoordeeld door een jury. De kinderen worden ingedeeld naar hun niveau, er zijn verschillende voorrondes (per regio) en uiteindelijk is er een finale.

Bij de Stichting in 't Veen vindt er 2 à 3 keer per jaar een optreden van een talent plaats. De contacten lopen via Rian de Waal, docent van het conservatorium in Den Haag, die studenten van conservatoria spot en als zij goed genoeg blijken te zijn uitnodigt voor een optreden tijdens een concert. Stichting in 't Veen organiseert masterclasses om het jonge talent met het oude talent in aanraking te laten komen. Zo kunnen jonge talenten kennis en ervaring opdoen om zich verder te ontwikkelen.

Ook vermeldenswaard is het Prinses Christina Concours, dat zich inzet voor de promotie van klassieke muziek, jazz en compositie onder jongeren. Het PCC wil talentvolle jonge musici stimuleren in hun ontwikkeling. Daartoe worden concoursen gehouden, jaarlijks zo'n 250 concerten gegeven door prijswinnaars in binnen- en buitenland en worden prijswinnaars gecoached door het aanbieden van masterclasses en workshops.

Markiezin van Drenthe organiseert masterclasses voor mensen die geïnteresseerd zijn in zang en dat ook op een hoog niveau willen beoefenen. Deze masterclasses worden door specialisten uit het hele land gegeven. Ook worden workshops en concerten georganiseerd. De masterclasses en workshops zijn voornamelijk voor ouderen bedoeld, met name in de leeftijd 35-55 jaar. Zij beoefenen de zangkunst als hobby, zonder de ambitie om nooit professional te worden.

De Noordelijke Stichting voor Koorzang & Koorscholing probeert de vocale muziek in het noorden verbeteren door het geven van openbare repetities, het organiseren van educatieve concerten op scholen en het organiseren van koordagen. Zo kunnen deelnemers bewust worden gemaakt van hun individuele vocale mogelijkheden en kunnen amateurszangers naar een hoger niveau worden geleid.

De werkeenheden Popmuziek van K&C Drenthe organiseert onder andere de Drentse popprijs (Speakers met Kopp`n en Singer Songwriter Contest/ Dance) en voorts de voorronden van de Grote Prijs van Nederland, Noordschok.

Talent rappen

Het is allemaal begonnen toen ik dertien, veertien jaar was. Ik had een vrij strenge opvoeding waardoor ik niet, zoals mijn vriendjes, de hele tijd op straat mocht hangen. Thuis ben ik teksten gaan schrijven en terwijl ik daar mee bezig was, wist ik: dit is wat ik wil. Maar dat stelde allemaal niet zoveel voor. Hip hop uit Amerika was op dat moment helemaal hot: P. Daddy, Tupak en zo. Dat was Engelstalig en die praatten we, als een kip zonder kop, gewoon na. Je zit dan in je puberteit en vindt dat wel stoer. Ik kreeg van mijn moeder een keyboard en daarop maakte ik beats. Ik had heel af en toe een optreden op school of voor vrienden, maar toch leefde het toen nog niet zo.

Toen ik twintig was zei ik tegen mijzelf: 'ik leg de pen neer, ik stop'. Ik kon er niets aan verdienen en het leek wel alsof iedereen er op dat moment mee bezig was. Ik ben de housescène in gegaan; niet als artiest, maar als clubber. In Assen zat ik bij een buurman een jointje te roken en hoorde ik een goed rapnummer. Toen is het allemaal weer begonnen. Ik kwam steeds meer in contact met mensen en ben samen met twee vrienden gaan rappen. Onze groep bestond uit twee rappers en een zanger. Op dat moment was rappen mijn leven. We wonnen prijzen en traden veel op en ik zag dat het veel potentie had. Muziek is iets wat in mij zit. Ik zie mijzelf niet zozeer als rapper, maar meer als schrijver en entertainer. Ik schrijf al mijn eigen teksten en heb net een eigen cd opgenomen. Af en toe heb ik een optreden, maar ik ben vooral bezig met teksten schrijven.

Mijn ouders vonden mijn muziek vreselijk, maar lieten mij wel mijn dingen doen. Idolen, zoals Tupak, Jay-Z, zijn altijd heel belangrijk voor me geweest. Ik heb het toch allemaal zelf moeten doen en daarbij ben ik alleen maar belemmeringen tegengekomen. Maar dat maakt je juist goed; het daagt mij uit. Als ik nu kijk naar die jongens van veertien of vijftien waar ik vroeger mee rapte. Die vonden het moeilijk om teksten uit hun hoofd te leren en dat was het toen ook, maar ik zag dat als een uitdaging. De grootste belemmering is toch dat je droom niet uitkomt. Vroeger wilde ik heel groot worden, maar nu wil ik vooral erkenning voor mijn werk. De twee grootste belemmeringen op dit moment zijn dat mensen me niet kennen en dat ik in het Noorden woon. Er wordt hier in Drenthe weinig gescout en georganiseerd. In de Randstad is dat anders; daar lopen dubbel zoveel talenten rond en die krijgen ook de kans. Ik ben echt heel trots op waar ik woon, daar rap ik ook over in mijn nummers. Drenthe is alleen, net als Friesland, een vergeten provincie. De provincie zou meer moeten organiseren: festivals, feesten, jongerencentra, om zo talenten een kans te geven. Of organiseer een tour waarmee talenten zichzelf kunnen laten zien. Daarnaast is het niet alleen een kwestie van scouten, maar je moet talenten ook managen. Je moet in talenten investeren. Stuur bijvoorbeeld iemand die er verstand van heeft naar festivals en laat die de echte talenten er uit pikken. Ga dan ook een stapje verder door de talenten te begeleiden.

Dans

Bij de lokale kunstencentra varieert het beeld wat betreft dans. Bij de meeste centra zijn er elk jaar wel enige jonge talenten op het gebied van dans. In het algemeen ervaart men in deze discipline de concurrentie van particuliere dansscholen. Het ICO in Assen probeert nu een nieuwe start te maken met concentratie van de afdeling Dans op 'musical', zodat een relatie kan worden gelegd met theater en muziek.

Sommige particuliere dansscholen kennen een speciale klas voor talenten. Naast de reguliere lessen wordt de kinderen in deze klas extra lessen aangeboden (op kosten van de ouders). Ook wordt geprobeerd deze talenten om auditie te laten doen voor een vervolgopleiding.

Kunst & Cultuur Drenthe organiseert onder andere DansStart, een workshopdag voor dansdocenten en ervaren dansers aan het begin van het seizoen.

Theater

Bij de lokale kunstencentra zijn er jaarlijks enkele talentvolle jongeren op het gebied van theater. Daarvoor wordt net als bij muziek en dans geprobeerd uit eigen middelen wat extra aandacht aan deze talenten te besteden met de mogelijkheden die men in huis heeft. ICO heeft voor de discipline theater een productiegroep gecreëerd: een groep van circa 10 talentvolle leerlingen maakt een productie die op drie locaties wordt gespeeld.

Talenten kunnen ook terecht bij theatergezelschappen als De Noorderlingen, dat als gezelschap juist een opleiding wil bieden aan jonge talenten. Het gaat bij De Noorderlingen om jongeren in de leeftijd van 12 – 20 jaar, die twee maal per week les krijgen. Jongeren melden zich doorgaans zelf aan. Jongeren moeten een auditie doen en degenen die daar doorheen komen krijgen een half jaar een introductie cursus. In dat half jaar wordt gekeken of men inderdaad met een talent te maken heeft. De Noorderlingen stimuleert dat jongeren na hun middelbare school een jaar lang full-time deelnemen aan voorstellingen met gerenommeerde acteurs. De toptalenten stromen dan door naar de academies, meestal in Maastricht, Arnhem of Amsterdam.

PeerGroup start in januari 2007 met een jongerengroep PeerJong. Jongeren uit (de omgeving van) Drenthe van 15 tot en met 19 jaar kunnen zich in januari aanmelden voor de auditie. Een jaar lang krijgen de geselecteerde jongeren les in acteren, werken op locatie en ook in zaken als decors bouwen, teksten schrijven, licht aansluiten en publiek begeleiden. Sommigen mogen zelfs kleine rollen meespelen in de voorstellingen van de PeerGroup. In de zomer van 2007 geeft PeerJong een eigen voorstelling.

Beeldende Kunst

Aan de cursussen op het terrein van beeldende kunst aan de lokale kunstencentra wordt nauwelijks deelgenomen door jongeren. De cursussen op dit gebied (schilderen, beeldhouwen, maar ook fotografie e.d.) worden vrijwel uitsluitend gevolgd door ouderen. De echte talenten vinden zelf hun weg naar de academies voor beeldende kunst. Er is daardoor geen enkel zicht op jonge talenten op het terrein van beeldende kunst in Drenthe. Alleen in Meppel draaien de open ateliers voor (jonge) volwassenen en de jongerenateliers goed op het terrein van beeldende kunst; daar werken veel professionele kunstenaars aan mee.

Vanuit Kunst in Kolderveen zijn in het verleden wel eens masterclasses georganiseerd voor leerlingen die van de academie voor beeldende kunst kwamen. Daar bleek veel interesse voor te zijn.

Multimedia/ video/ fotografie

NOVA (Nederlandse Organisatie van Audiovisuele Amateurs) heeft in samenwerking met de Stichting Beeldende Amateurkunst (SBA) het 'Speelfilmproject' opgezet in Nederland. Het doel van het project is het bundelen van ideeën en talenten van verschillende disciplines uit de amateurwereld, zoals dansers, muzikanten, filmers, toneelspelers en zangers, om een niet-commerciële speelfilm te maken. NOVA-Noord, de noordelijke afdeling van NOVA, neemt met een eigen project deel aan dit Speelfilmproject.

Literair

Op landelijk niveau is er de stichting Passionate, die in samenwerking met de Kunstbende, wedstrijden organiseert voor jonge literaire talenten onder de titel 'Write Now!'.

Onderwijs

Scholen in Drenthe werken soms samen met lokale kunstencentra. In het kader van talentontwikkeling is vooral samenwerking met scholen voor voortgezet onderwijs interessant. Zo meldt CQ dat twee scholen voor voortgezet onderwijs in Emmen (Esdal College en Carmel College) met hun leerlingen cursussen bij CQ volgen (in het kader van CKV). Het Esdal College heeft zelfs besloten de vrije ruimte in het onderwijsprogramma volledig te gebruiken voor twee zaken: sport en kunst. Zo kan men talenten al snel herkennen en jongeren interesseren om in het centrum cursussen te gaan volgen.

6.2 De belemmeringen en knelpunten

Opvallend is dat veel geïnterviewden niet of nauwelijks knelpunten bij het scouten, beoordelen of ontwikkelen van talenten kunnen benoemen. Het betreft vooral geïnterviewden die werkzaam zijn bij orkesten, theatergezelschappen, festivals e.d. Enkele typerende uitspraken:

"Wij ervaren geen knelpunten als het gaat om het spotten van talenten. Natuurlijk lees je wel eens over succesvolle mensen die vertellen dat ze vroeger zijn afgewezen door een toneelacademie of iets dergelijks, maar dat hoor je toch niet vaak. Echte talenten komen er wel."

"Ik zie niet echt knelpunten. Er is zoveel net-niet talent dat het echte talent er wel tussenuit springt."

"We hebben niet zoveel te klagen. Twee keer per jaar houden wij auditie. Gemiddeld melden ongeveer veertig tot vijftig kinderen zich aan en daar blijven er zes of zeven van over."

"Ik denk niet dat er problemen zijn. Talenten ontwikkelen zich wel, zij komen altijd wel bovendien. Ik heb het gevoel dat zij er zelf voor zorgen dat ze ontdekt worden."

"Wij ervaren geen problemen. De aanmeldingen lopen altijd storm. Dit jaar hebben we bijvoorbeeld meer aanmeldingen gekregen, dan we kinderen kunnen plaatsen."

Met name de geïnterviewden die werkzaam zijn bij landelijke instellingen (zoals Kunstbende), provinciale instellingen (Kunst&Cultuur Drenthe, Centrum voor Beeldende Kunst), bij lokale kunstencentra en koepelorganisaties (zoals SAMO en SAKO) kunnen wél knelpunten en belemmeringen benoemen bij het ontdekken, beoordelen en begeleiden van talenten. Ook de talenten zelf benoemen in de interviews een aantal obstakels. Het gaat om de volgende knelpunten en belemmeringen.

Ad-hoc beleid

Er is nauwelijks sprake van een bewust beleid ten aanzien van talentontwikkeling. Het ontdekken en coachen van talent gebeurt doorgaans toevallig en ad-hoc. Zo zegt iemand: "Talentscouting vindt alleen toevallig plaats door een docent of regisseur. Dat zou systematischer moeten. Het ontbreekt in Drenthe aan cultuurscouts zoals in Groningen en in de grote steden". Ook de lokale kunstencentra geven aan, dat veel afhangt van de individuele docent die initiatieven neemt om een mogelijk talent extra aandacht te geven. Een directeur van een lokaal kunstencentrum: "Het ontdekken en beoordelen van talenten gebeurt niet systematisch. De docent heeft eigenlijk behoefte aan een professional die eens kan meekijken of meeluisteren en aandacht aan een talent kan schenken. Maar die is er niet, dus hangt het af van de houding en het initiatief van de individuele docent."

Ook SAKO Drenthe (de koepel van korenorganisaties in Drenthe) geeft aan, dat talentontwikkeling bij hen geen aandachtspunt is; knelpunten wat betreft talentontwikkeling zijn binnen deze organisatie nooit systematisch gesignaleerd en het vraagstuk is nooit geagendeerd voor een vergadering. Ook bij de SAMO Drenthe (de koepel van muziekverenigingen in Drenthe) is talentontwikkeling niet echt een onderwerp van gesprek.

Ontbreken podia

In het verlengde van de opmerkingen die in hoofdstuk 5 werden gemaakt over het belang van een actief kunstklimaat, wijzen verschillende geïnterviewden er op, dat er te weinig zicht is op mogelijke talenten door het ontbreken van voldoende festivals, optredens e.d.

Zo zegt iemand uit de theaterwereld: "Een groot knelpunt is dat er vrijwel geen faciliteiten en podia in Drenthe zijn. Er is hier niet zoveel. Je hebt de traditionele dorpsverenigingen en de schouwburgen en daar tussen zit niet zoveel. Dit heeft als gevolg dat talenten geen plek hebben waar zij zich op een professioneel niveau kunnen ontwikkelen en ervaring op kunnen doen. Je moet, als talent, wel de kans krijgen." Een ander: "Als je ziet wat Idols hier teweeg heeft gebracht toen Rafaella de wedstrijd won, want zij komt uit Drenthe. Dat geeft een enorme impuls aan de interesses van jongeren voor zang en muziek."

Iemand op het terrein van beeldende kunst: "Het grootste probleem is dat we geen zicht hebben op talentvolle jongeren. Er is niets waardoor we hun talenten kunnen ontdekken."

Daarbij wordt ook een relatie gelegd met het ontbreken van kunstvakopleidingen in Drenthe, omdat dergelijke opleidingen vaak een impuls geven aan het culturele klimaat in een stad of regio. Ze zegt een van de geïnterviewden: "Door het ontbreken van kunstvakopleidingen in Drenthe trekt talent weg en komt vaak niet meer terug. Ook ontbreekt zo een impuls aan het kunstklimaat, die de aanwezigheid van studenten met zich meebrengt. In steden waar kunstvakopleidingen gevestigd zijn worden studenten gevraagd een voorstelling te geven, een hal te beschilderen enzovoorts."

Samenwerking

Er wordt in de interviews vaak gewezen op de gebrekkige samenwerking, tussen lokale kunstencentra en gezelschappen of verenigingen en tussen de lokale kunstencentra onderling. Uiteraard zijn er wel contacten en samenwerkingsrelaties in Drenthe. Zo werkt SAMO veel samen met de muziekscholen van Scala, ICO en CQ. Het Podium werkt samen met Scala Hoogeveen, zodat zij talenten bij Scala op muzikaal gebied eventueel een podium kunnen bieden. Het Haydn Muziek Festival werkt samen met de muziekscholen om kinderen te benaderen voor het muziekfestival. De Stichting in 't Veen werkt gedeeltelijk samen met de Muziekschool van CQ in Emmen. Maar in de interviews wordt er veelvuldig op gewezen, dat er volop mogelijkheden zijn om de samenwerking te verbeteren. Zo zegt iemand van een festival: "We merken dat zich voor onze talentenjachten nauwelijks kinderen van muziekscholen aanmelden. Het zijn bijna altijd kinderen die een privé-docent hebben, terwijl op een muziekschool natuurlijk ook genoeg talenten rondlopen."

Ook de lokale kunstencentra constateren dat de onderlinge samenwerking beter kan: "Dat heeft te maken met tijd- en geldgebrek, niet met de wil om samen te werken. We zouden graag gezamenlijk de ontwikkeling van talenten ter hand nemen. Maar de directies van de centra zijn al overbelast. Zij moeten alles zelf doen en beschikken niet over ondersteuning in hun centra in de vorm van P&O-medewerkers, marketingmedewerkers en dergelijke."

Door de gebrekkige samenwerking ontstaat een versnipperd beeld en kan potentieel talent mogelijk niet ontdekt worden. Iemand van een landelijke organisatie: "Het is voor talenten niet altijd duidelijk naar welke organisatie zij moeten gaan voor bijvoorbeeld begeleiding. Veel organisaties zijn alleen kleinschalig bezig met talentontwikkeling. Maar juist doordat elke organisatie er zelf een klein beetje aan doet zorgt dat voor verwarring bij talenten."

Niveau opleidingsaanbod

Het niveau van het opleidingsaanbod met name van de lokale kunstencentra past niet altijd bij de mogelijkheden en ambities van talenten. Zo merkt iemand op: "De lokale kunstencentra gaan hun eigen gang, ontwikkelen zelf hun aanbod en stemmen nauwelijks op elkaar af. Daarmee wordt bevorderd dat er vooral aanbod in de breedte is, maar onvoldoende verdieping of specialisatie." Een ander: "De eerstelijns instellingen bieden een te laag niveau aan echte talenten. Dat geldt voor bijna alle disciplines. Bijvoorbeeld op het terrein van nieuwe media hebben de lokale kunstencentra alleen beginnerscursussen voor fotografie. Verder is hun aanbod achterhaald. Er zijn weinig crossovers, ze beschikken over ouderwetse apparatuur en hebben een conservatief aanbod. Ook op het gebied van popmuziek, bijvoorbeeld, loopt het aanbod achter bij de interesses van de meeste jongeren." Overigens wordt van de zijde van de lokale kunstencentra opgemerkt, dat zij gefinancierd worden door de gemeenten en deze gemeenten vaak expliciet vragen om een breed en gevarieerd aanbod voor diverse bevolkingsgroepen in de gemeente; aandacht voor bijzondere talenten wordt door de gemeenten meer als taak van de provincie gezien. Een van de geïnterviewden denkt dat het gebrek aan aandacht voor talenten bij de lokale centra ook te maken heeft met de tijdgeest: "Toen ik zelf nog docent was op de muziekschool, en dan spreek ik over lang geleden, hadden wij voor getalenteerde kinderen speciale lestijden, tarieven en docenten. Destijds werd dat als elitair gezien, maar dat was niet zo. Die kinderen hadden daar recht op. Een tijd geleden hebben muziekscholen besloten dat kinderen geen speciale behandeling mogen krijgen. Ouders sturen hun kind daarom naar een privé-docent."

Vanuit de beeldende kunst wordt geconstateerd, dat er in de lokale kunstencentra voor talentvolle jongeren weinig geschikt aanbod is. Voor talentvolle volwassenen zijn er alleen cursussen op amateur- en semi-professioneel niveau in de kunstencentra.

Tijd- en geldgebrek

Veel gezelschappen en orkesten hebben onvoldoende tijd en middelen om talenten te scouten en te begeleiden. Iemand uit de muziekwereld in Drenthe: "Beoordeling en begeleiding van muzikale talenten zou vooral door de muziekverenigingen en korpsen zelf moeten gebeuren, maar die hebben daar geen tijd voor. Vaak is het al moeilijk actieve bestuursleden te krijgen en leunt een bestuur op één actief bestuurslid. Bovendien zitten die muziekverenigingen vaak met een dilemma, want als ze zo'n talent stimuleren raken zij het kwijt voor het eigen orkest, terwijl men juist erg blij is dat er een paar talenten in het orkest zitten."

Iemand uit de theaterwereld: "Gezelschappen hebben vaak geen geld, ze moeten alles bij elkaar schrapen. Dat biedt geen ruimte om initiatieven te ontplooien. Als ze subsidies aanvragen moeten ze precies laten zien waar ze het aan besteden. Je moet gezelschappen juist de kans geven om zelf met talent bezig te zijn. Geef ze, als provincie, een kleine subsidie om het te proberen. Mocht het dan toch niets worden is er nog geen man over boord." Een provinciale instelling: "Het ontbreekt aan geld voor scouts om jongeren te beoordelen. Scouting kost veel tijd en geld."

Ook de lokale kunstencentra geven aan over te weinig middelen te beschikken om talenten extra aandacht te geven. Zo merkt één van de directeuren op: "We zouden veel meer kunnen doen aan de begeleiding van talenten. Voor de productiegroep op het gebied van theater hebben we nu uit eigen middelen een budget beschikbaar gesteld, maar dat budget is veel te klein om bijvoorbeeld professionele regisseurs van buiten aan te trekken."

Financiële belemmeringen (ouders van) talenten

Vaak wordt gewezen op de financiële belemmeringen die (ouders van) talenten ondervinden. Een typerende uitspraak van een directeur van een lokaal kunstencentrum: "De kosten van extra opleidingen zijn hoog. Die kosten zijn voor ouders soms moeilijk op te brengen. Want als er meerdere kinderen uit een gezin zijn die een cursus bij ons volgen, dan is het voor ouders vaak een financieel probleem als het centrum adviseert om in een van de kinderen extra te investeren door dat kind bijvoorbeeld voor nog een tweede cursus in te schrijven." Een andere geïnterviewde: "Het grootste knelpunt ligt bij de ouders. Zij moeten het geld opbrengen voor de opleidingen van hun kinderen".

Iemand uit de danswereld wijst ook op het belang van motivatie bij de ouders. Sommige ouders zijn niet bereid veel geld in de kunstzinnige talenten van hun kinderen te investeren omdat zij kunst niet zo belangrijk vinden: "Sommige ouders geven kunst geen prioriteit. Die willen liever dat hun kind fysiotherapie gaat studeren of zoiets, want dat is tenminste een echt vak."

Reisafstand

Tot slot wordt de reisafstand in het dunbevolkte Drenthe genoemd als belemmering. Talenten (en hun ouders) moeten vaak grote afstanden reizen om gebruik te kunnen maken van het bestaande aanbod. Dit geldt des te sterker voor talenten, die aan optredens of talentenjachten willen deelnemen. Een typerende uitspraak: "De afstanden zijn ook vaak een probleem. Er komt veel reizen bij kijken als je audities wilt doen."

Een koordirigent: "Als wij een concert geven, moet er vaak een bus geregeld worden. Meestal moet ik dat laten betalen door de ouders, maar die hebben daar vaak ook geen geld voor. Soms laat de opdrachtgever van het concert een bus brengen en dan zijn we uit de brand. Ouders haken af als er teveel kosten bij komen kijken. Logisch toch?".

6.3 De mogelijke oplossingen

In de interviews worden talrijke ideeën geopperd en suggesties gedaan om de in paragraaf 6.2 beschreven knelpunten en belemmeringen aan te pakken. Deze suggesties kunnen als volgt worden geordend.

Meerjarentraject

Diverse geïnterviewden benadrukken dat een beleid van de provincie op het terrein van talentontwikkeling in elk geval een meerjarentraject moet behelzen. Zo zegt een geïnterviewde: "Beleid op het gebied van talentontwikkeling vereist een lange adem. De provincie moet een traject in gang zetten, dat een lange doorloop heeft, want talentontwikkeling doe je niet in enkele jaren. Bovendien zou het vervelend zijn als talenten die kansen gaan benutten na enkele jaren merken dat de subsidie plotseling weer stopt." Een landelijke instelling: "Er moet een langer traject komen. Jongeren moeten eerst meer in aanraking komen met kunst en cultuur. Dat begint bij bewustwording op de scholen." Een andere geïnterviewde wijst er op, dat juist vanwege het belang van een langlopend beleid het 'verkoopverhaal' belangrijk is: "Zo'n langdurige investering gaat tegen de huidige politiek in van snelle kwantitatieve resultaten. Er zal daarom moeten worden uitgelegd, dat talentontwikkeling uiteindelijk rendement oplevert. De creatieve industrie wordt steeds belangrijker voor de economie, ook in Drenthe."

Talent piano

Op mijn zevende begon ik met piano spelen. Als jong meisje had ik me aangemeld bij de muziekschool om dwarsfluit te spelen. In die tijd was Berdien Stenberg heel bekend en iedereen wilde dwarsfluit spelen. Er waren op dat moment enorme wachtlijsten. Op een gegeven moment moest ik bij de directeur komen. Hij nam een gehoortest bij mij af en vroeg of ik niet piano wilde spelen. Wij hadden thuis een piano staan, dus dat leek mij ook wel leuk. Ik begon met piano spelen met de gedachte dat zodra er ruimte was bij de dwarsfluit ik daar heen zou gaan. Dat is er nooit van gekomen.

Ik had het geluk dat ik een goede muziekschool en docent had. Zo kreeg ik eerst een half uur alleen les. Dat werd steeds meer, uiteindelijk kreeg ik zelfs anderhalf uur alleen les. Ik wilde heel graag pianiste worden, maar ik was ook veel met dans bezig. Op mijn veertiende besloot ik de vooropleiding van de Dansacademie in Rotterdam te volgen. Dit kwam vooral door de puberteit. Mijn klasgenoten vonden klassieke muziek niet stoer en daar trok ik me veel van aan. Ik zei dan ook dat ik me vooral op musicals wou richten. Dat was wél stoer en ik wou vooral gewoon blijven. Na een half jaar kreeg ik een blessure waardoor ik niet verder kon met dansen. Als ik nu terugkijk is het allemaal wel goed voor mijn persoonlijke ontwikkeling geweest. Als je al heel jong in de sfeer van klassieke muziek komt en blijft, is er een kans dat je wereldvreemd wordt. Je hebt bijvoorbeeld in Den Haag het Jong Koninklijk Conservatorium, waar kinderen vanaf 8 jaar naar toe kunnen. Ik ben juist blij dat ik altijd op normale scholen heb gezeten.

Nu was de keuze voor me gemaakt. Ik kon niet dansen en ben dus verder gegaan met piano. Later ben ik hier erg blij om geweest. Piano was toch mijn eerste liefde en past ook heel goed bij mij. Na mijn blessure heb ik me meteen aangemeld voor het conservatorium in Groningen. Daar heb ik vijf jaar gestudeerd bij Gerben Makkes van der Deijl en Paul Komen. Ook heb ik een maand gestudeerd in Sint Petersburg. Na het conservatorium heb ik twee jaar les gekregen van Henry Kelder en in die tijd heb ik ook les gegeven. Daarna heb ik een masteropleiding gevolgd bij het conservatorium in Maastricht. Nu werk ik als pianodocente aan een centrum voor Culturele en Kunstzinnige Vorming. Daar werk ik ook met jonge talenten in een podiumklas. Daarnaast ben ik ook nog volop bezig met mijn muziek. Ik geef ongeveer twee of drie concerten per maand. Ik speel in een ensemble, maar ook als solopianiste.

De directeur van de muziekschool heeft ervoor gezorgd dat ik ben begonnen met piano spelen. Daar heb ik dan ook veel aan te danken. En mijn eerste leraar heeft mij verliefd laten worden op het geluid van de piano.

Extra aandacht voor talentontwikkeling bij de lokale kunstencentra

Het meest concreet is het voornemen van de vier lokale kunstencentra om binnenkort een gezamenlijk plan te ontwikkelen bij de provincie in te dienen voor de talentontwikkeling van de eigen leerlingen. Het plan zal aangeven hoe met aanvullende middelen van de provincie in de lokale kunstencentra extra aandacht aan talentvolle leerlingen kan worden gegeven en welke trajecten aan deze leerlingen kunnen worden aangeboden om zich verder in een bepaalde discipline te bekwamen en te ontwikkelen. Daarbij wordt gedacht aan het realiseren van een 'kop' op het bestaande aanbod, met masterclasses, dans- of theaterwerkplaatsen, enzovoorts. Mogelijk worden onderlinge afspraken gemaakt over specialisaties tussen de centra, waarbij wel gekeken zal worden of dergelijke specialisaties geen belemmeringen zullen opleveren wat betreft reisafstand (zowel voor de leerling als voor de docent).

Ook vanuit de beeldende kunst wordt ervoor gepleit, dat er voor talentvolle volwassenen masterclasses en dergelijke worden opgezet voor cursisten van kunstencentra die meer willen dan het huidige aanbod.

Iemand uit de muziekwereld: "Geef subsidies aan de muziekscholen, zodat zij meer individuele aandacht aan getalenteerde kinderen kunnen besteden. Je kunt ook denken aan het opzetten van een speciale opleiding voor getalenteerde jongeren, zoals de jeugdopleiding van Ajax."

Als voorbeeld kan wellicht de provincie Friesland dienen. Volgens Centrum voor de Kunsten De Meldij in Drachten is men in Friesland een regionale talentenschool aan het opzetten in een samenwerkingsproject tussen met de vijf grote centra in Friesland. Daarvoor is een budget van 30.000 euro per jaar beschikbaar voor de komende vier jaar.

Podia bieden

Voorts pleiten diverse geïnterviewden ervoor om meer werkplaatsen, open ateliers en podia in Drenthe te creëren. Zo zegt iemand van een theatergezelschap: "Daarnaast zou een goed uitgerust podium in Drenthe moeten komen, waar mensen hun talent kunnen exposeren en ervaring op kunnen doen. Op deze manier kan Drenthe laten zien wat voor talenten er rondlopen. Zo'n podium is natuurlijk een gemeentelijke kwestie, het heeft een werkplaatsfunctie. Maar de provincie zou daar financieel een bijdrage aan kunnen leveren. Ook zou de provincie de gemeenten er warm voor moeten maken. De provincie moet wel voorwaarden creëren voor de faciliteiten. Het moet een vaste plek voor langere tijd worden, met een ontmoetingsfunctie. Een fysieke plek voor de talenten in een geschikt culturele infrastructuur."

Een geïnterviewde uit de danssector: "De provincie zou aan talentontwikkeling kunnen doen door het bieden van een plek, een productiehuis. Het is erg belangrijk dat er een klimaat gecreëerd wordt waar choreografen en dansers zich kunnen ontplooiën, dat ze speelmogelijkheden en ook vooral artistieke inbreng hebben."

Een dirigent van een orkest: "Als er een podium zou zijn dat mensen kansen geeft om te kunnen optreden, dan zou dat enorm stimulerend werken. Zo kunnen jongeren ons ook echt horen en zien en daardoor misschien ook enthousiast worden om lid te worden."

Een andere geïnterviewde: "Er zijn hier weinig mogelijkheden voor talenten. Je zou kunnen denken aan een open podium speciaal voor jongere talenten of een kunstenaarscafé waar ze samen kunnen komen, kunnen exposeren, kennis uitwisselen en een netwerk opbouwen." Aan optredens en exposities zouden dan eventueel ook talentenjachten gekoppeld kunnen worden. Iemand neemt als voorbeeld het Prinses Christina Concours: "Zo'n concours zou de provincie ook kunnen organiseren of ondersteunen."

Ook een sleutelpersoon op het gebied van koren noemt het organiseren van concoursen: "Ik denk dat de enige mogelijkheid om talentvolle jongeren in Drenthe te stimuleren het organiseren van een aansprekend concours is. Daar kunnen ze hun talenten kwijt. Er is volgens mij geen Nederlands concours op het gebied van koorzang. Drenthe heeft meer leden in koren dan Groningen of Friesland, dus er is zeker genoeg interesse, zowel van jongeren als van ouderen. Je zou tijdens zo'n concours een prijs kunnen uitreiken. De prijs is dan dat het winnende talent op tournee door de provincie mag."

In de interviews worden zelfs al enkele concrete ideeën naar voren gebracht.

- a. Laat talentvolle jongeren vanuit allerlei disciplines per seizoen of per jaar een productie verzorgen die door hen zelf wordt geschreven. De productie kan zich afspelen op locatie of in een vlakkevloertheater. De talenten van de jongeren staan centraal en worden al schrijvend in de productie opgenomen. De productie kan per keer door een andere (gast)regisseur gedragen worden en keert minimaal vijf rondes of jaren terug. De regisseur zoekt zelf zijn team van choreograaf, mediaspecialist, arrangeurcomponist en dergelijke samen, toegesneden op het materiaal en de daardoor ontstane soort productie. De talenten komen van de eerstelijns instituten, de jeugdtheaterscholen in samenwerking met de theaters in Drenthe, aangevuld met winnaars van de Kunstbende en audities voor jongeren. Vanuit de provincie wordt gezocht naar coachingsmiddelen en -personen om het talent tot een half jaar na de productie te begeleiden voor mogelijkheden en optredens binnen de provincie Drenthe.

- b. Er zou een maal per jaar in het Drents Museum een tentoonstelling georganiseerd moeten worden. Drentse (amateur)kunstenaars kunnen zo de kans krijgen in het museum te komen hangen. Wel is het natuurlijk erg belangrijk dat er een strenge selectie plaatsvindt. De (amateur)kunstenaars krijgen meteen een goede feedback op hun werk en dat zal ze ook helpen zich verder te ontwikkelen.
- c. Laat het provinciehuis ook eens fungeren als podium. Wij zouden heel graag in het Provinciehuis willen optreden.

Multidisciplinaire projecten

In het verlengde van suggesties om meer podia aan talenten te bieden en de lokale kunstencentra meer aandacht aan talentvolle leerlingen te laten geven, pleiten sommigen voor meer multidisciplinair werken. Zo zegt iemand van een dansgezelschap: "Het aangaan van verbindingen is erg belangrijk. De verbindingen zoeken tussen theaterhuizen en dansers, het adopteren van kunstenaars."

Iemand van een provinciale instelling: "Er zouden meer cross-overs moeten komen, bijvoorbeeld een videoclip maken van een dansact, om jongeren te interesseren voor nieuwe media."

Een ander: "Als het aan mij ligt worden er geen aparte werkplaatsen georganiseerd voor theater, dans en dergelijke maar gezamenlijke werkplaatsen, waardoor dwarsverbanden mogelijk worden."

Individuele scouting

Sommigen pleiten ervoor dat er in Drenthe speciale cultuurscouts worden aangesteld, zoals in stad Groningen en de grote steden in de Randstad. Deze scouts kunnen door het bijwonen van festivals, optredens en evenementen talenten spotten en deze verwijzen of begeleiden in hun ontwikkeling.

Voorbeelden van wat cultuurscouts in Groningen in de praktijk betekenen zijn:

- de bemiddeling van een jonge Afghaanse zanger/toetsenist en een tablaspeeler naar een cross-overproject en een aanbod van muziektheoretische ondersteuning;
- de opname van een demo-cd van een getalenteerde Groninger Hiphop crew;
- de bemiddeling van een jonge bassist naar een auditie voor een professioneel project;
- het doorverwijzen van divers talent naar verschillende contests;
- het ontwikkelen van een ondersteuningsaanbod voor een jonge breakdancer;
- het ontwikkelen van een aanbod samen met en voor jonge muzikanten, acteurs, kunstenaars en dansers op het gebied van "urban-culture".

Een geïnterviewde uit de theaterwereld stelt voor: "Je moet een actief beleid voeren. Stel iemand aan die met een fiets en een busabonnement door de provincie reist en bij de mensen langsgaat."

Iemand uit de muziekwereld pleit ervoor, dat Kunst&Cultuur Drenthe een consulent Muziek aanstelt en dat deze consulent tevens de rol van scout op zich neemt: "Een consulent van Kunst&Cultuur Drenthe zou in overleg met muziekverenigingen talenten kunnen scouten, door in de provincie rond te reizen, optredens en repetities bij te wonen. Ook zou deze consulent talenten kunnen begeleiden. Een consulent zou een bijzonder talent kunnen voordragen, bijvoorbeeld bij het Noord-Nederlands Orkest."

Prijzen en beurzen

Sommige geïnterviewden opperen de gedachte dat de provincie geld ter beschikking stelt aan talenten in de vorm van bijvoorbeeld beurzen of prijzen. Zo zegt een geïnterviewde: "Het zou echt goed zijn als er een fonds of een beurs voor jong talent zou komen. We zijn nu zo afhankelijk van gemeentelijke subsidies." Een ander: "De provincie zou een rol kunnen spelen door een studiebeurs of een prijs uit te reiken aan een veelbelovend talent."

Iemand van een landelijke instelling: "Geld is een knelpunt. De provincie zou tien talenten kunnen selecteren en ze een potje geld geven. Met dit geld kunnen zij, bijvoorbeeld voor een jaar, intensieve begeleiding krijgen in de vorm van cursussen, workshops en dergelijke. Vanuit de lokale kunstcentra wordt de suggestie gedaan dat (als onderdeel van het plan voor talentontwikkeling) vanuit de provincie een budget beschikbaar wordt gesteld om financiële belemmeringen voor (de ouders van) leerlingen weg te nemen wanneer ze bijvoorbeeld een tweede cursus willen volgen.

Ook vanuit de muziekwereld wordt dit idee geopperd: "Je moet zoveel reizen als je echt goed wordt en ook als je echt goed wilt worden. Dat alleen al kost veel geld. Sommige ouders hebben moeite met dat geld. Het zou goed zijn als het extra lesgeld provinciaal gesubsidieerd zou worden. Het is zo zonde als talenten niet kunnen groeien doordat de ouders simpelweg geen geld hebben."

Samenwerking met onderwijs

Diverse malen wordt gesuggereerd dat scholen, met name voor voortgezet onderwijs, moeten gaan samenwerken met de lokale kunstcentra en met gezelschappen, orkesten en dergelijke. Zo zou bijvoorbeeld een doorgaande leerlijn in één discipline kunnen worden gecreëerd.

Ook wordt, bij gebrek aan vakopleidingen in Drenthe op Hbo-niveau, de suggestie gedaan om naar de Mbo-opleidingen in Drenthe te kijken. Op diverse plaatsen in Nederland, zoals in Utrecht, worden momenteel op Mbo-niveau kunstopleidingen gestart. Ook zou men kunnen denken aan samenwerking, bijvoorbeeld op het gebied van multimedia, met de Hogeschool Drenthe (studierichtingen Management en Techniek of Management en Informatica).

6.4 Conclusie

Er vinden veel activiteiten in Drenthe plaats die als bijdrage aan talentontwikkeling kunnen worden beschouwd. Veel van de gesprekspartners geven aan, dat – afhankelijk van de definitie van 'talent' en 'talentontwikkeling' – een deel van hun activiteiten te beschouwen zijn als bijdrage aan talentontwikkeling. Het gaat dan om allerlei cursussen, wedstrijden, workshops en optredens. In de vier eerstelijns centra probeert men, vaak bekostigd uit eigen middelen, talenten extra aandacht te geven. Ook een deel van de activiteiten van Kunst&Cultuur Drenthe (workshops, regiecurussen, Drentse popprijs e.d.) kan worden beschouwd als een bijdrage aan talentontwikkeling. Sommige orkesten, gezelschappen en groepen proberen eveneens aan talentontwikkeling te doen, vaak gericht op alle leden (professionalisering van het gehele gezelschap, orkest e.d.), soms gericht op talentvolle leden van het gezelschap in het bijzonder. Op talenten buiten de groep van leerlingen aan de lokale kunstcentra is weinig zicht; deze volgen opleidingen aan particuliere scholen (dansscholen, muziekscholen enz.) of ontplooiën hun talenten op andere wijze.

De mate waarin talentontwikkeling als probleem wordt ervaren, verschilt nogal. Orkesten, gezelschappen en dergelijke zien over het algemeen weinig problemen; de knelpunten worden vooral aangedragen door landelijke en provinciale instellingen.

Er doen zich verscheidene knelpunten voor in de talentontwikkeling. Het scouten van talenten gebeurt toevallig en incidenteel. Er is een gebrek aan samenwerking tussen de diverse betrokken partijen bij de talentontwikkeling (tussen de eerstelijns kunstencentra onderling, tussen deze centra en gezelschappen of orkesten, tussen scholen en kunstencentra e.d.). Gezelschappen, orkesten en koren hebben gebrek aan middelen en tijd om meer aandacht te besteden aan het scouten en ondersteunen van talenten. Het ontbreekt aan voldoende mogelijkheden in Drenthe om talenten een podium te bieden. Talenten (en hun ouders) ervaren soms financiële belemmeringen.

Talent popmuziek

Het is allemaal begonnen met gitaar spelen. Daar ben ik mee begonnen toen ik acht was. Ik heb zo'n tien jaar les gehad op een muziekschool. In die tijd zong ik nog niet, dat is pas later gekomen. Rond mijn twintigste ben ik begonnen met zingen voor andere mensen. Op feesten en bruiloften trad ik op met mijn broer. Ik kom uit een heel muzikale familie. Op momenten dat ik wat krap bij kas was, zong ik ook liedjes op straat. Dat vond ik altijd erg leuk om te doen. Zo stond ik ook eens in het winkelcentrum van Emmen. Dit winkelcentrum bestaat voornamelijk uit glas en dat zorgt voor een geweldige akoestiek. Terwijl ik daar stond te spelen sprak een jongen mij aan: zijn band zocht een zangeres. Zo kwam ik bij een coverband terecht. Die bestond uit ongeveer 11 mensen, waarvan diverse blazers. We deden vooral covers van De Dijk, Golden Earring, maar ook Engelstalig. Ik heb zo'n zeven jaar in die coverband gezeten. Ik vond het daar uiteindelijk te traag gaan. Ik was fanatieker. In een band moet je toch allemaal dezelfde kant opkijken, anders werkt het niet. Onze motivatie lag te ver uit elkaar; bij mij gaat muziek voor alles en dat was niet bij iedereen zo. Nu heb ik met iemand een duo gevormd en zingen we Drentstalige liedjes.

Het belangrijkste voor talenten is, dat ze moeten blijven doorzetten. Zelf ben ik er ook nog niet. Zo moet ik nog steeds fulltime werken. Ik kan nog niet stoppen met werken om alleen maar met muziek bezig te zijn. Daarnaast moet je geduld hebben en altijd goed opletten. Je moet ook niet te eigenwijs zijn. Als ik nu terugkijk, zijn er wel een aantal dingen die ik anders had gedaan. Zo heb ik wel eens een tv-interview gegeven en stond ik alleen maar te giebelen. Als je dat weer ziet, is dat toch heel confronterend.

De provincie kan volgens de gesprekspartners onder andere een rol spelen door:

- het stimuleren van de samenwerking tussen de lokale kunstencentra in Drenthe bij het scouten van talenten en het verzorgen van een passend aanbod;
- het vragen aan de lokale kunstencentra een plan uit te werken om vanuit deze centra de talentontwikkeling van de eigen leerlingen te stimuleren;
- het laten organiseren van werkplaatsen, workshops en masterclasses, ook voor die talenten die niet als leerling bij de kunstencentra in Drenthe zijn ingeschreven;
- het stimuleren van scholen om samenwerkingsrelaties aan te gaan met lokale kunstencentra en gezelschappen, orkesten e.d., om bijvoorbeeld te komen tot een doorgaande leerlijn in één discipline;
- een financiële stimulans te bieden voor (ouders van) talenten om aanvullende opleidingen te volgen, bijvoorbeeld door het ter beschikking stellen van prijzen of beurzen;
- met Kunst&Cultuur Drenthe en andere provinciale instellingen afspraken te maken dat consulenten een rol gaan spelen bij het scouten en stimuleren van Drentse talenten.

7. Hoe verloopt de stap van talent naar professional?

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de laatste stap in de piramide, namelijk van talent naar professional. We gaan daarbij in op twee van de kernvragen die in paragraaf 4.4 werden geformuleerd:

- Hoe kunnen potentiële toptalenten worden begeleid en doorverwezen naar de vakopleidingen en naar professionele gezelschappen?
- Hoe kan ervoor worden gezorgd dat professionals, bij gebrek aan hogere kunstopleidingen en professionele gezelschappen in Drenthe, toch hun ervaring, kennis en talent (incidenteel) inzetten als bijdrage aan het kunst- en cultuurklimaat in Drenthe?

In paragraaf 7.1 gaan we eerst in op de mogelijkheden die er nu al in Drenthe zijn om professional te worden. Vervolgens wordt gekeken welke belemmeringen en knelpunten zich voordoen in de stap naar professional (paragraaf 7.2) en welke oplossingen voor deze knelpunten worden aangedragen (paragraaf 7.3). In paragraaf 7.4 worden enkele conclusies geformuleerd.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op de interviews met circa 40 sleutelpersonen over knelpunten in de talentontwikkeling en mogelijkheden om deze knelpunten weg te nemen, aangevuld met de interviews die bij talenten werden afgenomen (zie kaders) en informatie uit documenten zoals jaarverslagen en werkplannen.

7.1 De huidige mogelijkheden voor professionals in Drenthe

De huidige mogelijkheden om in Drenthe de stap naar professional te maken zijn beperkt. Er zijn (met uitzondering van de beeldende kunst, omdat er zo'n 250 professionele kunstenaars in Drenthe zijn) nauwelijks professionele theatergezelschappen, dansgroepen, koren of orkesten in de provincie. Voor doorstroming van een talent naar professionele gezelschappen is men daarom aangewezen op andere provincies, bijvoorbeeld op de andere noordelijke provincies. Met name in de provincie Groningen zijn enkele gezelschappen waar ook Drentse talenten terecht kunnen wanneer zij de stap willen maken naar het professionele niveau. We noemen enkele voorbeelden.

Bij dansgezelschap Galili Dance wordt er aan talentontwikkeling gedaan, doordat talenten zich kunnen ontwikkelen (en opgeleid worden) tot choreograaf. Goede dansers worden gespot door de artistieke leider. De dansers van Galili Dance worden gecoacht en krijgen supervisie van de artistiek leider.

Op het terrein van koormuziek bestaat de Noordelijke Stichting voor Koorzang & Koorscholing (voorheen Capella Frisiae), die haar oorsprong vindt in 1993, toen enkele enthousiaste liefhebbers het idee opgevat hadden, om vakmusici in de drie noordelijke provincies te mobiliseren en daarmee het eerste professionele koor te vormen in het Noorden. De doelstelling van de Stichting is om een kader te scheppen voor de ontwikkeling van koorzang op hoog artistiek en muzikaal niveau in de noordelijke provincies en om de artistieke kwaliteiten van het koor de ruimte te geven door optimale voorwaarden te scheppen. Ook wil de Stichting de vocale scholing in het Noorden verbeteren door het geven van openbare repetities, het organiseren van educatieve concerten op scholen en het organiseren van koordagen. Zo kunnen deelnemers bewust worden gemaakt van hun individuele vocale mogelijkheden en kunnen amateurszangers naar een hoger niveau worden geleid.

Op het gebied van theater is Station Noord relevant, een initiatief van Noord Nederlands Toneel, het Grand Theatre, De Citadel, De Noorderlingen en Tryater. Het biedt aan afgestudeerde acteurs en theatermakers de mogelijkheid om een jaar lang mee te spelen in voorstellingen, mee te werken en onderzoek te doen. De geselecteerde makers wonen en werken voor de looptijd van het programma in Groningen en zijn in dienst van Station Noord. De verantwoordelijkheid voor de selectie en begeleiding ligt bij de artistieke leiders van de noordelijke theaterproducenten. De directe coaching en begeleiding is gedelegeerd aan het Grand Theatre en De Noorderlingen.

Soms werken deze gezelschappen bij de talentontwikkeling en de stap naar professionaliteit samen met de kunstvakopleidingen. Zo is Galili Dance een samenwerking aangegaan met de Rotterdamse Dansacademie. Studenten van deze academie verlenen medewerking aan stukken van Galili Dance. Ook werken studenten van de academies regelmatig bij Galili Dance als stagiaire.

De stichting Koorschool Noord Nederland houdt in samenwerking met het Prins Claus Conservatorium in Groningen een jaarlijkse talentendag voor jonge koortalenten.

In Drenthe zijn er, zoals al eerder in dit rapport werd geconstateerd, ook geen kunstvakopleidingen op hbo-niveau. De dichtstbijzijnde academies zijn in Groningen (Prins Claus Conservatorium voor Muziek en Academie Minerva voor Beeldende Kunst en Vormgeving), Leeuwarden (popacademie), Zwolle (conservatorium en academie voor beeldende kunst en vormgeving) en Enschede (academie voor beeldende kunst en vormgeving en conservatorium). Voor dans (Rotterdam, Den Haag, Amsterdam, Arnhem) en Theater (Maastricht, Amsterdam) liggen de mogelijkheden voor een vakopleiding op hbo-niveau nog verder weg.

7.2 De belemmeringen en knelpunten

Het belangrijkste knelpunt om als talent de stap naar het professionele niveau te maken is dus het ontbreken van hbo-vakopleidingen en professionele gezelschappen. Maar er worden in de interviews ook nog andere knelpunten aangegeven.

Samenwerking lokale kunstencentra en vakopleidingen bij vooropleidingen

De vakopleidingen op hbo-niveau kennen veelal eigen vooropleidingen. Als voorbeeld van zo'n vooropleiding nemen we de Dansacademie Lucia Marthas in Amsterdam. Vanaf de leeftijd van zes jaar kan aan deze academie, na positieve auditie, worden deelgenomen aan de vooropleiding. Auditie kan worden aangevraagd op advies van de docent of op initiatief van de leerling. Deelname aan de vooropleiding houdt in dat naast het reguliere basis- of voortgezet onderwijs, drie, vier of vijf dagen per week lessen aan de dansacademie worden gevolgd. In de vooropleiding ligt de nadruk op de vakken showmusicaldans, streetdance, ballet, musical theatre, moderne dans, tapdans, zang, acrobatiek en acteren.

De lokale kunstencentra in Drenthe melden dat er vroeger goede contacten bestonden met de academies en dat men soms zelfs een voortraject of vooropleiding voor een conservatorium verzorgde. Over het algemeen zijn deze contacten nu niet meer zo intensief. Zo meldt één van de directeuren van de lokale kunstencentra: "We hebben contacten gelegd met conservatoria en andere vakopleidingen in de omgeving, zoals in Groningen, maar die contacten bloeden de laatste tijd dood. We zouden graag een vooropleiding verzorgen voor dergelijke vakopleidingen." Ook het ICO in Assen meldt dat het eigen talentontwikkelingstraject vroeger als voortraject van het conservatorium in Groningen fungeerde, maar dat dit conservatorium nu zelf zo'n voortraject organiseert.

Talent klassieke zang

Ik zing, klassieke zang. De conservatoria zijn tegenwoordig opgedeeld in twee fasen. De eerste fase leidt op tot docent, die vierjarige opleiding heb ik gevolgd op het conservatorium in Zwolle. Ze zijn daar vooral gespecialiseerd in liedkunst. De tweede fase volg ik nu aan het conservatorium in Rotterdam. Deze opleiding duurt twee jaar. Ik ben naar Rotterdam gegaan, omdat daar een docente operazang zat waar ik heel graag les van wilde. Ik heb een keer een masterclass van haar gevolgd en dat klikte zo goed tussen ons dat ik dacht: 'Wat heb ik te verliezen? Ik ga gewoon auditie doen voor Rotterdam.' En toen werd ik toegelaten. Ik word nu opgeleid tot uitvoerend musicus. Daarbij leer je hoe je op een podium moet staan, en belastingzaken en zo, maar natuurlijk ook hoe je je stem verder kunt ontwikkelen.

Op mijn vijfde ben ik begonnen met viool. Daarnaast heb ik mezelf een beetje piano en gitaar leren spelen. Ik merkte op een gegeven moment dat ik meer wilde dan dat ik technisch kon. In mijn hoofd klonk het anders. Met mijn stem kon ik meer en toen merkte ik dat ik daarmee verder wilde. In mijn omgeving zei iedereen altijd al wel, dat ik goed zong. Dat wist ik zelf ook wel, alleen weet je nooit of goed genoeg bent om je brood ermee te kunnen verdienen.

Toen ik op een koor zat merkte ik al gauw dat ook dat me wel goed afging. De docent merkte dat ook en gaf me extra oefeningen en af en toe een tweede stem. Al gauw werd dat te makkelijk en ging ik in het jeugdorkest. Dat heeft enorm bijgedragen aan mijn muzikale ontwikkeling. Voor het eerst had ik het idee dat er meer mensen waren zoals ik. Je hoeft je niet te schamen, dat je hield van klassieke muziek. Op school vertelde ik dat aan niemand, ik schaamde me daarvoor. Kinderen begrepen dat ook niet.

Ik heb altijd geluk gehad met de docenten. Op het conservatorium had ik een docente die vanaf het begin af aan begreep hoe ik aangepakt moest worden. Af en toe een schouderklopje en soms een schop onder mijn kont. Tja, zo werkt dat, hè. Het draait om persoonlijke begeleiding. Je staat met zijn tweetjes in een hokje, dan moet het wel echt klikken. Je moet elkaar echt wel waarderen, anders dan lukt de ontwikkeling niet goed.

Wel kennen de muziekscholen van de lokale kunstencentra een jaarlijks overleg met de conservatoria in de omgeving, maar tot intensievere samenwerking leidt dit overleg momenteel niet. Daardoor is er een leemte tussen de opleidingen in Drenthe en de vakopleidingen buiten Drenthe.

Ook vanuit het Centrum voor Beeldende Kunst probeert men betere relaties aan te knopen met de academies voor beeldende kunst en vormgeving. Men is nu bezig om contacten te leggen met de academies voor beeldende kunst in Groningen en Enschede. Ook het Centrum voor Beeldende Kunst meldt dat het contact vrij moeizaam verloopt, omdat de academies weinig tijd en middelen hebben.

Een particuliere dansschool in Drenthe meldt eveneens, dat de samenwerking met de vakopleidingen moeizaam verloopt: "Er is weinig contact tussen de amateur-opleidingen en de vervolgoedingen. De vervolgoedingen beslissen veel zelf. Ook laten ze de amateur-instellingen vaak de criteria niet weten waar een leerling aan moet voldoen om door een auditie heen te komen. Wat ook een knelpunt is, is dat de vervolgoedingen een diploma Havo of Vwo eisen. Waarom mogen leerlingen met Mavo ook niet gewoon auditie doen? Om goed te kunnen dansen heb je toch niet altijd een hoog IQ nodig."

Verloren gaan van talent

Door het ontbreken van vakopleidingen en professionele gezelschappen gaat talent voor Drenthe verloren. Veel geïnterviewden geven aan dat dit een negatieve invloed heeft op het kunstklimaat in Drenthe. Er is sprake van een wisselwerking: zonder vakopleidingen in Drenthe stromen Drentse talenten weg; door de afwezigheid van studenten en afgestudeerden worden er minder impulsen gegeven aan het kunstklimaat in Drenthe, hetgeen vervolgens weer een negatieve uitwerking heeft op het ontdekken van nieuwe talenten.

Alle geïnterviewden lijken het er evenwel over eens, dat het weinig realistisch is om in een dunbevolkte provincie als Drenthe te streven naar de vestiging van kunstvakopleidingen op hbo-niveau. Bovendien heeft de provincie nauwelijks invloed op de totstandkoming van dergelijke opleidingen.

De geïnterviewden geven aan dat het ook niet mogelijk is afgestudeerden op de een of andere wijze naar Drenthe te laten terugkeren, juist vanwege het ontbreken van professionele gezelschappen. Hooguit kan worden gestimuleerd dat talenten die uitgroeien tot professional soms naar Drenthe terugkeren om incidenteel een bijdrage te leveren aan het kunst- en cultuurklimaat in Drenthe.

Sommigen vinden dat de provincie zich bij talentontwikkeling juist daarom zou moeten richten op de groep jongeren die wel talenten hebben, maar geen professional willen worden. De groep die wel professional wil worden stroomt door naar vakopleidingen buiten Drenthe en vindt vaak werk buiten Drenthe. Het is dus juist van belang om te investeren in de talenten die in Drenthe blijven. Zij kunnen een belangrijke impuls geven aan de kwaliteit van de kunstbeoefening in Drenthe, door hun inzet in orkesten, theatergezelschappen of koren.

Talent muziektheater

Ik maak muziektheater met een cabaretesk tintje. Tijdens de havo heb ik een beetje aangerommeld met toneel, schooltoneel dan vooral.

Na de Havo ging ik Journalistiek doen. Ik wilde altijd al journalist worden. In die tijd gaf ik me op voor een workshop Kleinkunst bij de Stichting CKV, zoals dat toen nog heette. Zat ik daar met dames van middelbare leeftijd. Ik zag dat ik de mensen aan het lachen kon krijgen. Hier wilde ik wat mee doen. Ik was toen zeventien, had mijn eerste vriendinnetje en schreef een liedje voor haar. Dat beviel mensen erg goed. Ik werd gebeld door Kunstbende of ik niet nog eens mee wilde doen aan de wedstrijd en ik won de voorronde. Toen is het allemaal een beetje begonnen. Ik stopte met Journalistiek en ging de opleiding voor docent Drama doen in Leeuwarden. Nog steeds ben ik niet helemaal klaar, ik heb het ook zo druk.

Een bureau dat kunstprojecten in de buurt organiseerde vroeg me vaak voor verschillende dingen en stimuleerde mij echt om me verder te ontwikkelen. Iemand van het Podium had me gevraagd om de oudejaarsconference te maken. Die heb ik twee jaar gemaakt. Ik werd veel gevraagd. Mijn ouders en vrienden hebben me gesteund. Ze hebben me allemaal kleine prikjes gegeven om me te stimuleren, dat speelt toch op de een of andere manier mee.

Ik heb echt getwijfeld of ik cabaret wilde maken: een avondvullend programma maken en dan elke nacht weer dezelfde grapjes maken. Ik wist niet of ik daar wel lol in zou blijven houden. Nu ben ik veel bezig met muziek maken. Ik denk dat ik ook niet getalenteerd genoeg ben om cabaret te maken. Misschien gaat cabaret me ook wel niet diep genoeg. Ik wil meer diepgang. Die vind ik bij muziek. Daar ligt mijn talent.

In Drenthe is het lastig qua theater. Vooral de populaire voorstellingen zoals de shows van Youp van het Hek lopen goed. De kleine voorstellingen zijn minder in trek. Al heeft Hoogeveen wel echt een goede directeur. Hij stimuleert wel, maar de Drentse nuchterheid overheerst misschien. Als ik het vergelijk met Friesland en Groningen dan is het publiek daar echt wat verder.

Volgens mij zou het goed zijn een amateur-theaterfestival te organiseren. Breng de verschillende groepen samen en laat ze samenwerken. In Leeuwarden heb je de dag van de Amateurkunst. Dat zou ook in Drenthe goed zijn. Prachtig toch?

7.3 De mogelijke oplossingen

Voor deze knelpunten worden de volgende oplossingen aangedragen.

Contacten met vakopleidingen

Lokale kunstencentra en andere opleidingen zouden samen met de Hbo-vakopleidingen in omgeving van Drenthe (en wellicht ook daarbuiten) de mogelijkheden moeten verkennen om op de een of andere wijze een voortraject of een vooropleiding te verzorgen voor de academies. Als onderdeel van de samenwerking zouden de vakopleidingen aanvullende activiteiten kunnen verzorgen voor de leerlingen van de kunstencentra, zoals excursies, workshops, masterclasses e.d.

Inschakelen van Drentse professionals

In de popmuziek is het bijvoorbeeld al gebruikelijk om Drentse talenten die elders studeren of werken te vragen om workshops te geven, als coach op te treden of als jurylid. Ook in de discipline dans, waar talenten vooral in de Randstad terecht komen, komt dit voor. Dat zou ook in andere disciplines kunnen gebeuren.

Studenten van vakopleidingen die uit Drenthe afkomstig zijn, zouden bovendien kunnen worden gevraagd om optredens te verzorgen. Zo stelt een geïnterviewde voor: "Stel dat er in de provincie een jubileum is of een feestelijke opening dan zou je oud-leerlingen kunnen aanschrijven en uitnodigen om deel te nemen aan de georganiseerde activiteiten, bijvoorbeeld door voor de gelegenheid een orkest samen te stellen. Dat is leuk voor de mensen uit het dorp, maar vooral voor de oud-leerlingen. Op deze manier blijven ze een band houden met Drenthe."

Databank

Voorwaarde om Drentse talenten gericht te kunnen benaderen voor optredens of als jurylid, gastdocent of coach, is het registreren van waar talentvolle jongeren naar toe zijn gegaan. Alleen op deze wijze kunnen deze talenten op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen in het Drentse kunstleven en kunnen ze gericht worden gevraagd een bijdrage te leveren. Er zou daarom een soort databank moeten worden ingericht met namen en adressen van deze talenten uit Drenthe. Een ingang hiervoor is het voortgezet onderwijs, zo suggereert een gesprekspartner, omdat scholen voor voortgezet onderwijs vaak hun leerlingen na het diploma nog een tijd blijven volgen. Ook de lokale kunstencentra zouden hun leerlingen systematischer kunnen volgen, zodat ze in beeld blijven om workshops te verzorgen, als gastdocent op te treden enzovoorts.

7.4 Conclusie

Het wordt als een dilemma gevoeld, dat toptalenten die zich goed ontwikkelen eerder verloren gaan voor het Drentse culturele leven. Door het ontbreken van professionele gezelschappen en vakopleidingen is het moeilijk om de terugkeer van professionele kunstbeoefenaars te stimuleren. Wel kan er een beleid worden gevoerd om deze 'toppers' een bijdrage te laten leveren aan het culturele klimaat in Drenthe, bijvoorbeeld door hen te vragen als docent of jurylid, of het verzorgen van workshops, gastoptredens en masterclasses.

Bovendien zou er in het kader van het beleid ten aanzien van talentontwikkeling voor kunnen worden gekozen om vanuit de provincie juist aandacht te schenken aan talenten die geen ambitie hebben uit te groeien tot 'professional' (in de zin van iemand die kan leven van zijn kunstbeoefening) en daarom eerder in Drenthe zullen blijven.

8. Welk antwoord kan worden gegeven op de onderzoeksvragen?

Het doel van het onderzoek was vierledig:

1. Het verkrijgen van kennis en inzicht over wat betrokken partijen verstaan onder 'talentontwikkeling';
2. Het verkrijgen van kennis en inzicht over de manier waarop talentontwikkeling in Drenthe plaatsvindt;
3. Het verkrijgen van kennis en inzicht in de wensen en behoeften rondom talentontwikkeling;
4. Het verkrijgen van kennis en inzicht van huidige Drentse talenten op kunstopleidingen hoe zij hun weg daar naartoe hebben gevonden.

De provincie formuleerde drie groepen vraagstellingen. Per vraagstelling (in cursief weergegeven) proberen we een kort antwoord te geven op de vragen.

1. *Wat is er dit moment aan talentontwikkeling in Drenthe gaande?*
- a. *Op welke manier zijn organisaties, instellingen en gezelschappen actief op het gebied van talentontwikkeling?*
 - *Worden talentvolle amateurkunstbeoefenaars gespot?*
 - *Door wie en hoe worden ze doorverwezen?*
 - *Waarheen worden talentvolle amateurkunstbeoefenaars verwezen?*
- b. *Bestaat er expliciete aandacht bij ondersteunende organisaties en gezelschappen voor talentontwikkeling?*
 - *Wat wordt onder talentontwikkeling verstaan?*
 - *Bestaan er samenwerkingsprojecten? Leiden samenwerkingsprojecten volgens de deelnemende partijen tot meer doorstroming van talenten?*
- a. Er worden zeker amateurkunstbeoefenaars gespot, vaak door docenten, dirigenten, artistiek leiders of andere begeleiders. Dit gebeurt echter veelal ad-hoc en niet systematisch. Lokale kunstencentra en andere opleidingen verwijzen talentvolle jongeren vaak door naar orkesten, ensembles en gezelschappen. Ook worden talenten gestimuleerd om extra cursussen e.d. te volgen. Bovendien zijn docenten, dirigenten en artistiek leiders belangrijk om talenten vervolgens weer verder te stimuleren en te verwijzen naar (semi-)professionele gezelschappen, hbo-opleidingen e.d.
- b. Onder talentontwikkeling wordt verstaan het scouten en begeleiden van m.n. jongeren, die niet alleen over een zekere aanleg in een bepaalde kunstdiscipline beschikken, maar ook affiniteit hebben met deze discipline, ambitie hebben om zich er verder in te bekwamen en daarvoor bereid zijn allerlei activiteiten te ontwikkelen. Bij talentontwikkeling gaat het niet alleen om vakinhoudelijke ontwikkeling, maar ook om ontwikkeling van zaken als commercieel inzicht, communicatie, presentatie en uitstraling. Op dat terrein wordt er nog weinig gedaan in Drenthe. Er zijn incidentele samenwerkingsrelaties tussen de lokale kunstencentra onderling, tussen scholen en lokale kunstencentra en tussen lokale kunstencentra en gezelschappen. Dergelijke samenwerkingsrelaties kunnen zeker leiden tot meer doorstroming van talenten. De meeste samenwerkingsrelaties kunnen echter worden verbreed en verdiept, zodat meer talenten kunnen doorstromen naar een hoger niveau van kunstbeoefening. Dat geldt zeker ook voor de samenwerking tussen lokale kunstencentra en particuliere opleidingen enerzijds en de vakopleidingen op hbo-niveau anderzijds.

2. *Wat zijn de wensen en behoeften rondom talentontwikkeling?*
- a. *Waar liggen volgens de ondersteunende organisaties en gezelschappen knelpunten bij het spotten van talenten en bij de doorverwijzing en doorstroming van talenten?*
- b. *Welke ideeën leven er bij de ondersteunende organisaties en de gezelschappen over mogelijkheden om eerder genoemde knelpunten op te lossen.*
- c. *Waar liggen volgens de ondersteunende organisaties en gezelschappen kansen bij het spotten van talenten en bij de doorverwijzing van talenten?*

- a. Belangrijke knelpunten bij het spotten van talenten en bij de doorverwijzing en doorstroming van talenten zijn:

- het ontbreken van een stimulerend kunstklimaat, waardoor veel jongeren niet geïnteresseerd zijn in actieve kunstbeoefening en/of het volgen van een cursus in een kunstdiscipline;
- het ontbreken van podia waarop mogelijke talenten zich kunnen presenteren en waar zij 'ontdekt' kunnen worden;
- het nogal traditionele aanbod van de lokale kunstencentra, waardoor veel jongeren de weg naar cursussen niet weten te vinden;
- het niveau van het opleidingsaanbod van de lokale kunstencentra, dat niet altijd past bij de mogelijkheden en ambities van echte talenten;
- het gebrek aan specifieke aandacht voor kunst en cultuur op de Drentse scholen;
- het ontbreken van specifieke samenwerkingsprojecten tussen scholen en culturele instellingen in Drenthe;
- het bij gezelschappen, orkesten e.d. ontbreken aan tijd en middelen om talenten te scouten en te begeleiden;
- de financiële belemmeringen die sommige (ouders van) talenten ondervinden, vanwege de kosten van (extra) opleidingen;

- b/c. Ideeën om de knelpunten op te lossen zijn:

- een meerjarentraject vanuit de provincie voor talentontwikkeling;
- een actieve stimulering van het kunstklimaat in Drenthe, zodat meer mensen (m.n. jongeren) worden uitgedaagd tot actieve kunstbeoefening;
- het bieden van meer podiumfaciliteiten in Drenthe waar talentvolle jongeren zich kunnen manifesteren, eventueel gekoppeld aan prijzen en talentenjachten;
- een verbreding van het aanbod van de lokale kunstencentra;
- het door de vier lokale kunstencentra laten ontwikkelen van een plan om extra aandacht aan talentvolle leerlingen te kunnen schenken en een aanbod op een hoger niveau te bieden;
- het meer aandacht geven aan kunst en cultuur in het onderwijs;
- het stimuleren van samenwerkingsverbanden tussen scholen en culturele instellingen;
- het aanstellen van speciale cultuurscouts;
- het ter beschikking stellen van beurzen en prijzen aan veelbelovende talenten in de provincie.

3. *Hoe hebben huidige Drentse talenten hun weg gevonden naar kunstopleidingen?*
- a. *Wat is het bestanddeel Drenten in de kunstopleidingen van de omliggende provincies?*
 - b. *Hoe hebben Drentse talenten hun weg gevonden naar de kunstopleidingen; op eigen kracht, gestimuleerd en/of geholpen door iets of iemand?*
 - c. *Zijn studenten in hun weg naar de kunstopleidingen obstakels tegengekomen en hoe zijn die overwonnen?*
- a. Het bestanddeel Drenten in de kunstopleidingen van de omliggende provincies is niet bekend. De hbo-opleidingen houden geen gegevens bij van het percentage Drenten in de diverse studierichtingen.
- b. De meeste Drentse talenten hebben tamelijk zelfstandig hun weg gevonden naar de kunstopleidingen. Dat geldt zeker voor de disciplines waarbij er weinig opleidingen voor jongeren zijn, zoals beeldende kunst en nieuwe media. Op het gebied van muziek, dans en theater spelen docenten van de lokale kunstcentra of particuliere opleidingen soms een belangrijke rol bij het vinden van de weg naar de kunstopleidingen.
- c. Studenten komen op hun weg naar de kunstopleidingen in sommige gevallen obstakels tegen, hoewel zij over het algemeen weinig belemmeringen in hun ontwikkeling ervaren. Obstakels zijn vooral de benodigde financiën (voor extra cursussen, deelname aan een vooropleiding e.d.) en het vervoer (deelname aan cursussen, audities en optredens vereist in Drenthe het regelmatig overbruggen van flinke reisafstanden, waarbij de hulp van ouders onontbeerlijk is). Ook geven sommige studenten aan dat zij problemen hebben gehad met hun keuze voor de juiste studierichting.

BIJLAGE 1: OVERZICHT GESPREKSPARTNERS

In het kader van het onderzoek werden gesprekken gevoerd met de volgende personen.

dhr. K. Antonisen (Jeugd Symfonie Orkest Drenthe)
dhr. C. Bakker (secretaris Stichting In 't Veen)
dhr. H. van Ballegooijen (consulent toneel, Kunst&Cultuur Drenthe)
mw. B. Beugels (Het Hek van de Dam)
dhr. C. Blankenstijn (secretaris Samenwerkende Muziekorganisaties)
mw. M. Boekholt (opdrachtcoördinator Beeldende kunst in de openbare ruimte)
mw. M. Bloot (directeur Muziekschool De Meldij)
mw. C. Bottse (assistent-productieleider Stichting Passionate)
dhr. Van der Deijl (Haydn Muziek Festival)
dhr. R. van Driffelen (directeur dans- en balletschool)
dhr. H.J. Endema (Het Podium)
dhr. J.W. Fokkema (plv. directeur ICO Centrum voor Kunst en Cultuur, Assen)
mw. B. de Goeij (zakelijk leider Galili Dance)
dhr. B. Harskamp (consulent voortgezet onderwijs, Kunst&Cultuur Drenthe)
dhr. Jantzen (artistiek leider De Noorderlingen)
dhr. H. Jeurissen (directeur CQ, Centrum voor de Kunsten Zuidoost Drenthe)
mw. S. Kiel (initiatiefneemster Markiezin van Drenthe)
mw. F. Kilian, (beeldend kunstenaar, docente Centrum voor de Kunsten)
dhr. B. Klaassen (zakelijk leider Noordelijke Stichting Koorzang & Koorscholing)
dhr. Kuipers (voorzitter Drents Symfonie Orkest)
dhr. G. Makkes van der Deijl (directeur Haydn Muziek Festival)
dhr. Nijhuis (voorzitter NOVA-Noord)
mw. A. Nysingh (directeur Scala Centrum voor de Kunsten Hoogeveen en Meppel)
mw. M. Oostmeijer (consulent dans, Kunst&Cultuur Drenthe)
mw. M. Over (consulent nieuwe media, Kunst&Cultuur Drenthe)
dhr. R. Pols (projectcoördinator CBK Drenthe, initiatiefnemer Kunst in Kolderveen)
dhr. J. van der Ploeg (voorzitter Samenwerkende Amateur Koren Organisaties)
mw. M. Rietveld (directeur Kunstbende)
de heer N. Sieffers (oprichter en dirigent Drents Jeugd Orkest)
dhr. K. Smit (consulent toneel, Kunst&Cultuur Drenthe)
dhr. J. Stam (consulent popmuziek, Kunst&Cultuur Drenthe)
mw. M. Vegt (coördinator Kunst in de Regio, Kunst&Cultuur Drenthe)
dhr. Vis (voorzitter Station Noord)
dhr. Visscher (artistiek leider De Lege Ruimte)
mw. J. de Vries (muziekdocente, oprichtster Kinderkoor en Jeugdkoor Scala Meppel)
dhr. Van Willigenburg (zakelijk leider Stichting Koorschool Noord Nederland)
mw. W. ten Wolde (Stichting Vocaal Nederland)
mw. C. v.d. Zee (docente Muziek, dirigente, initiatiefneemster Markiezin Drenthe)

BIJLAGE 2: CHECKLIST MET VRAGEN T.B.V. DE INTERVIEWS

- Wordt in uw organisatie aandacht besteed aan talentvolle kunstbeoefenaars? Welke activiteiten worden door u in dit verband ontplooid?
- Op welke wijze worden deze talentvolle kunstbeoefenaars door uw organisatie gespot, ondersteund en/of doorverwezen? Hoe worden zij gespot? Hoe worden zij ondersteund? Waarheen wordt doorverwezen? (incidenteel, structureel?)
- Wat wordt door uw organisatie onder 'talent' en 'talentontwikkeling' verstaan?
- In dit onderzoek richt de provincie zich vooral op m.n. jonge, individuele beoefenaars van kunstdisciplines. Kunt u zich hierin vinden? Ziet u ook andere doelgroepen of witte vlekken?
- Bestaan er samenwerkingsprojecten bij talentontwikkeling? Leiden deze samenwerkingsprojecten tot meer doorstroming of betere begeleiding van talenten?
- Waar liggen volgens u knelpunten bij het ontdekken en beoordelen van mogelijke talenten?
- Waar liggen volgens u knelpunten bij de doorstroming en ontwikkeling/ begeleiding van talenten?
- Op welke wijze kunnen deze knelpunten worden weggenomen? Waar liggen kansen en mogelijkheden? Welke instanties zijn daarbij belangrijk? Waarom?
- Welke rol zou de provincie daarin kunnen spelen? Wat zou de provincie volgens u moeten of kunnen doen om knelpunten in de ontwikkeling van Drentse talenten weg te nemen?
- Wat zou de provincie verder kunnen doen om de ontwikkeling van talenten te bevorderen?
- Welke mogelijkheden zijn er volgens u om talentvolle Drentse jongeren te stimuleren hun talenten niet elders maar juist in Drenthe te ontplooien?
- Welke instellingen of organisaties zijn volgens u – naast uw eigen organisatie - belangrijk om in het vervolg van het onderzoek te betrekken? Waar is volgens u talent in Drenthe te vinden? Is ook het onderwijs volgens u belangrijk met het oog op talentontwikkeling? Waarom?
- Wij willen in het kader van het onderzoek ook spreken met talentvolle jongeren in bepaalde kunstdisciplines. Heeft u suggesties hoe wij deze jongeren zouden kunnen bereiken? Kent u zelf namen van talentvolle jongeren die interessant zouden zijn om in het onderzoek te betrekken?
- Een probleem voor Drenthe kan zijn dat talenten - juist als zij zich goed ontwikkelen – niet meer naar Drenthe terugkeren. Heeft u ideeën hoe gestimuleerd zou kunnen worden dat Drentse talenten ook (deels) weer terugkeren naar Drenthe?